

**ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА РОМИТЕ И
ДРУГИ ЛИЦА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ
В ОБЩИНА РАЗГРАД
(2020-2021)**

2020-2021

(приет с Решение № 185 по Протокол № 15 от 24.11.2020 г. на Общински съвет Разград)

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА-----	3
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ:-----	4
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ:-----	4
I. ВЪВЕДЕНИЕ -----	5
II. ДЕМОГРАФСКА И ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА НА УЯЗВИМИТЕ ОБЩНОСТИ: -----	6
1. Брой, самоопределяне и местоживееене -----	6
2. Образование -----	17
3. Здравеопазване -----	25
4. Жилищни условия -----	27
5. Заетост -----	31
6. Върховенство на закона и недискриминация. -----	37
7. Култура -----	38
8. Социална подкрепа, социални смесени услуги -----	40
III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ -----	42
1. Визия -----	42
2. Стратегическа цел -----	42
3. Водещи принципи и хоризонтални аспекти -----	42
IV. ОБШИНСКИ ПЛАН ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА РОМИТЕ И ДРУГИ ЛИЦА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД (2020 – 2021) -----	44
Приоритетни области на действие: -----	44
1. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ОБРАЗОВАНИЕ -----	45
2. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ -----	49
3. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ -----	52
4. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЗАЕТОСТ -----	54
5. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ -----	56
6. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – КУЛТУРА -----	58
7. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – СОЦИАЛНА ПОДКРЕПА, СОЦИАЛНИ СМЕСЕНИ УСЛУГИ -----	60
V. СИСТЕМА ЗА КОНТРОЛ И МОНИТОРИНГ -----	61
VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ -----	61

<u>СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА</u>	
<u>ГРАО</u>	Гражданска регистрация и административно обслужване
<u>ДБТ</u>	Дирекция "Бюро по труда"
<u>ДГ</u>	Детски градини
<u>ДКЦ</u>	Диагностично консултативен център
<u>ДСП</u>	Дирекция "Социално подпомагане"
<u>ИУЧ</u>	Избираеми учебни часове
<u>ЖНРО</u>	Женска независима ромска организация
<u>ИПГВР</u>	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
<u>МБАЛ</u>	Многопрофилна болница за активно лечение
<u>МВР</u>	Министерство на вътрешните работи
<u>МДЛ</u>	Медико диагностична лаборатория
<u>МОН</u>	МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
<u>МТЛ</u>	Медико-техническа лаборатория
<u>МЦ</u>	Медицински център
<u>НП</u>	Национална програма
<u>НПО</u>	Неправителствени организации
<u>НСРБИР</u>	Националната стратегия на Република България за интеграция на ромите
<u>НЧ</u>	Народно читалище
<u>ОКС</u>	Образователно квалификационна степен
<u>ОПИРДЛНП</u>	Общински план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение
<u>ОПЛ</u>	Общопрактикуващи лекари
<u>ОПРЧР</u>	Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси"
<u>ППЗСП</u>	Правилник за прилагане на Закона за социалното подпомагане
<u>РЗИ</u>	Регионална здравна инспекция
<u>РУО</u>	Регионално управление на образованието
<u>СНЦ</u>	Сдружение с нестопанска цел
<u>СОП</u>	Специални образователни потребности
<u>СПИ</u>	Сексуално предавани инфекции
<u>МКБППМН</u>	МЕСТНА КОМИСИЯ ЗА БОРБА С ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ
<u>ФУЧ</u>	Факултативни учебни часове
<u>ЦОП</u>	Център за обществена подкрепа
<u>ЦСРИ</u>	Центърът за социална рехабилитация и интеграция
<u>ЦУТНТ</u>	Център за ученическо техническо и научно творчество

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ:

ФИГУРА 1 НАСЕЛЕНИЕ "МАЙЧИН ЕЗИК"	10
ФИГУРА 2 НАСЕЛЕНИЕ ПО МАЙЧИН ЕЗИК И ВЪЗРАСТ.	11
ФИГУРА 3: ПО НАСЕЛЕНИ МЕСТА.	15
ФИГУРА 4: СЪОТНОШЕНИЕ НА ЕТНИЧЕСКИТЕ ГРУПИ В ОБЩИНА РАЗГРАД.	15
ФИГУРА 5: ДИАГРАМА ПО ДАННИ ОТ ТАБЛИЦА "НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПО СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ (ПО ГОДИНИ НА ПРЕБРОЯВАНЕ)"	24
ФИГУРА 6: ПРОЦЕНТНО СЪОТНОШЕНИЕ НА ОБЩАТА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНОТО НИВО.	24
ФИГУРА 7: ДИАГРАМА НА ЖИЛИЩНИ СГРАДИ - ГОДИНИ И ВИД.	28
ФИГУРА 8: ВОДОСНАБДЯВАНЕ - В ГРАДА; В СЕЛАТА.	29
ФИГУРА 9: КАНАЛИЗАЦИЯ - В ГРАДА; В СЕЛАТА;	29
ФИГУРА 10: ДИАГРАМА НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В ОБЩИНА РАЗГРАД.	33
ФИГУРА 11: БЕЗРАБОТНИ: МЪЖЕ – ЖЕНИ	35
ФИГУРА 12: БЕЗРАБОТНИ ДО 29 Г. (МЪЖЕ - ЖЕНИ)	36
ФИГУРА 13: ОБРАЗОВАНИЕ НА БЕЗРАБОТНИ ДО 29 Г.	36
ФИГУРА 14: БЕЗРАБОТНИ, ВКЛЮЧЕНИ В ПРОГРАМИ ЗА ЗАЕТОСТ (БР.).	37

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ:

ТАБЛИЦА 1. НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 31.12.2019 Г. ПО ОБЛАСТИ, ОБЩИНИ, МЕСТОЖИВЕЕНЕ И ПОЛ	6
ТАБЛИЦА 2: СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНА РАЗГРАД (ПО НАСТОЯЩ АДРЕС, ВЪЗРАСТ И ПОЛ), ГРАО, КЪМ 31.12.2016 Г.(ГОДИШНО ОБНОВЯВАНА).	6
ТАБЛИЦА 3 НАСЕЛЕНИЕ ПО ОБЩИНИ, НАСЕЛЕНИ МЕСТА И ВЪЗРАСТ КЪМ 01.02.2011 Г.	8
ТАБЛИЦА 4 НАСЕЛЕНИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД, ПО ЕТНИЧЕСКА ГРУПА И ВЪЗРАСТОВ ПРИЗНАК.	9
ТАБЛИЦА 5 НАСЕЛЕНИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД ПО ЕТНИЧЕСКА ГРУПА И ВЪЗРАСТ В % `	9
ТАБЛИЦА 6 НАСЕЛЕНИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД ПО МАЙЧИН ЕЗИК И ВЪЗРАСТ.	9
ТАБЛИЦА 7 ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ В ОБЩИНА РАЗГРАД (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 и 2019г.)	11
ТАБЛИЦА 8: НАСЕЛЕНИЕ НА 16 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ СЪС И БЕЗ ТРАЙНО НАМАЛЕНА РАБОТОСПОСОБНОСТ ИЛИ СТЕПЕН НА УВРЕЖДАНЕ ПО ВЪЗРАСТ, ПРЕБРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЖИЛИЩНИЯ ФОНД 2011 Г.	12
ТАБЛИЦА 9: БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ЕТНИЧЕСКА ГРУПА И МЕСТОЖИВЕЕНЕ СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ОТ 2011 Г.	13
ТАБЛИЦА 10: НАСЕЛЕНИЕ ПО ОБЩИНИ, НАСЕЛЕНИ МЕСТА И САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ КЪМ 1.02.2011 ГОДИНА.	13
ТАБЛИЦА 11: САМООПРЕДЕЛИЛИ СЕ В % (НСИ).	14
ТАБЛИЦА 12: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ЗАВЪРШЕНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН, 01.02.2011 Г.	21
ТАБЛИЦА 13: ОБРАЗОВАТЕЛНО НИВО НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА РАЗГРАД В %, 01.02.2011 Г.	21
ТАБЛИЦА 14: РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА "ГРАМОТНИ" - "НЕГРАМОТНИ"/МЪЖЕ И ЖЕНИ, ПО ГРАДОВЕ И СЕЛА.	22
ТАБЛИЦА 15: НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПО ЕТНИЧЕСКА ГРУПА И СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ.	23
ТАБЛИЦА 16: СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ В %.	23
ТАБЛИЦА 17: НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПО СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ (ПО ГОДИНИ НА ПРЕБРОЯВАНЕ).	23
ТАБЛИЦА 18: ЖИЛИЩНИ СГРАДИ - ОБЩО (БР.)/НЕОБИТАВАНИ (%)	27
ТАБЛИЦА 19: ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНЕ 2011 Г.	31
ТАБЛИЦА 20: ПРОЦЕНТНО СЪОТНОШЕНИЕ НА "ИКОНОМИЧЕСКИ АКТИВНИ" И "ИКОНОМИЧЕСКИ НЕАКТИВНИ".	32
ТАБЛИЦА 21: СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА РАЗГРАД (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 и 2019 Г.).	32
ТАБЛИЦА 22: ИКОНОМИЧЕСКИ АКТИВНИ И ИКОНОМИЧЕСКИ НЕАКТИВНИ ПО ЕТНИЧЕСКИ ГРУПИ, НА 15-64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ.	33
ТАБЛИЦА 23: РЕГИСТРИРАНИ МЛАДЕЖИ В ДБТ-РАЗГРАД.	34
ТАБЛИЦА 24: РАВНИЩЕ НА БЕЗРАБОТИЦА В ОБЩИНТЕ НА ОБЛАСТ РАЗГРАД, ДБТ-РАЗГРАД.	34
ТАБЛИЦА 25: РЕГИСТРИРАНИ ТЪРСЕЩИ РАБОТА ЛИЦА В ОБЩИНА РАЗГРАД ПО ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ И ОБРАЗОВАНИЕ.	35

I. Въведение

Настоящият Общински план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение в Община Разград /2020-2021/ е разработен в съответствие с Областната стратегия за интегриране на ромите в област Разград /2012-2020/ и в изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите /2012-2020/. Планът очертава рамките на определени задачи и насочва усилията на местната власт, НПО и представители на уязвимите групи към идентифициране потребностите на маргинализираните общности. Въз основа на анализ на ситуацията в общината, по съответните приоритети са изведени мерки, характеризиращи се с комплексен характер. Мерките са придружени от действия, чиято реализация способства интеграцията на уязвимите групи в обществото.

ОПИРДЛНП (2020-2021) е разработен от представители на Община Разград, съвместно с НПО: СНЦ „Асоциация Интегро“, СНЦ „Феникс“, СНЦ „ЖАНЕТА“.

При изготвянето на анализа за потребностите, нуждите и нагласите на уязвимите общности в Община Разград се проведе фокус проучване, което обхваща селата с по-голямо процентно присъствие на тези общности, а именно Ясеновец, Раковски и Стражец. В първоначалния план бе предвидено да се включат и селата Киченица и Дянково, но в последствие местните жители отказаха да участват. Като причина изтъкнаха, че не се окачествяват като роми, а като „миллет“, което е разбираемо от гледна точка на сложната вътрешна диференциация на ромската общност. Във фокус групите взеха участие общо 30 души от различни етнически групи.

Дискусиите във фокус групите се водеха от представители на СНЦ „Асоциация Интегро“ и следваха реда на приоритетите в „Общински план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение в Община Разград“.

В приоритет „Жилищни условия“ важна роля играе ИПГВР – гр. Разград¹. В ЗВ „Зоната със социален характер“ е заложено изграждането и модернизирването на техническата и социалната инфраструктура в жилищния ареал на уязвимите общности в рамките на гр. Разград. Една от основните цели е подобряване на качеството на живот. Целите и насоките на плана за действие са съобразени с „Директива на съвета 2000/43/ЕС от 29 юни 2000 г.“ и не позволяват дискриминация по какъвто и да е признак. Те гарантират принципа на равно третиране, достъп до обществени услуги, осигуряване на качествено образование, здравеопазване, социални услуги, както за ромите, така и за общности в сходно на тяхното положение. Следвайки Рамката на ЕС за национални ромски стратегии и Националната ни стратегия, името „роми“ е употребено в смисъл както на български граждани от ромски произход, така и на такива, които са в сходно уязвимо социално положение, без значение по какъв начин се самоопределят, или околните ги определят. В този ред на мисли терминът **„уязвими общности“** е обобщаващо название на всички хора, живеещи в крайна бедност, намиращи се в изолация и лишени от достъп до нормални социални и битови услуги, а също така и поставени в положение на дискриминация (пряка или непряка). Съгласно данни от Преброяване на населението 2011 г., принадлежност към **ромската етническа общност са заявили 3,28 %** от населението на Община Разград. Официалните статистически данни обаче имат условен характер и при боравенето с тях трябва да се имат предвид някои уточнения. Най-важното от тях е, че ромската етническа общност е нехомогенна, с множество групи и подгрупи. Всяка от тях има своя специфика, обичаи, вероизповедание и идентичност. В този контекст, данните от преброяване на населението обхващат само част от представителите на ромската общност – тези окачествили се като „роми“. Голяма част от представителите попадат в категория „Друга“ или „Не се самоопределят“, понеже не могат да се окачествят с нито една от категориите. Значителен дял от ромската общност се причислява към „турската“ етническа група като „миллет“ или „уста миллет“. Като основна причина за отказ от етническа идентичност сред ромите в общината може да се изтъкне налагането на негативен образ върху тяхната

¹ Виж в http://razgrad.bg/images/stories/Programi_proekti/IPGVR_Razgrad_7_final.pdf

общност и желанието да се избяга от стигмата. Вземайки под внимание тези нюанси, можем да заключим, че в % съотношение ромската етническа общност на територията на Община Разград надвишава **5 %** към настоящия момент.

II. Демографска и обща характеристика. Анализ на ситуацията на уязвимите общности:

Община Разград се намира в централната част на Североизточна България и е с територия от 655,428 кв.км. През гр. Разград минава първокласният път Русе – Варна и железопътна линия². Пътната свързаност е добра, като се намира на 64 км от Русе, на 107 км от В.Търново, на 136 км от Варна и на 348 км от София. Географски градът е разположен по поречието на р. Бели Лом и по северния склон на Разградските височини. Териториално-административно Община Разград граничи с общините Кубрат, Завет, Исперих, Самуил, Лозница, Попово, Цар Калоян и Ветово³.

1. Брой, самоопределяне и местоживее

Според данни от ГРАО, към 15.12.2019 г. (годишно обновявана информация) населението в Община Разград е разпределено в 22 населени места и по постоянен адрес наброява 66048 жители⁴, а по настоящ адрес е 52953 жители. На следващата таблица е представена информация от НСИ⁵ за населението в община Разград за периода 2016-2019 г. Данните показват намаляване на общия брой на населението.

Таблица 1. Население към 31.12.2019 г. по области, общини, местоживее и пол

										(Брой)
	Области	Общо			В градовете			В селата		
Години	Общини	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
2016	Разград	47590	22813	24777	31301	14812	16489	16289	8001	8288
2017	Разград	46944	22415	24529	30921	14563	16358	16023	7852	8171
2018	Разград	46495	22217	24278	30575	14399	16176	15920	7818	8102
2019	Разград	45936	21931	24005	30173	14194	15979	15763	7737	8026

Административен център на общината е гр. Разград с 42066 жители по постоянен адрес общо⁶. Населените места са: с. Балкански, с. Благоево, с. Гецово, с. Дряновец, с. Дянково, с. Киченица, с. Липник, с. Мортагоново, с. Недоклан, с. Осенец, с. Островче, с. Побит камък, с. Просторно, с. Пороище, с. Радинград, гр. Разград, с. Стражец с. Топчии, с. Ушинци, с. Черковна, с. Ясеновец.

Таблица 2: Структура на населението в община Разград (по настоящ адрес, възраст и пол), ГРАО, към⁷ 31.12.2016 г.(годишно обновявана)

настоящ адрес, населено място	Общо	Мъже	Жени	под 7 г.	от 7 до 14 до	от 14 до 18 до 59 г.	от 18 до 62 г.	над 60 г. Жени	над 63 г. Мъже
-------------------------------	------	------	------	----------	---------------	----------------------	----------------	----------------	----------------

² Железопътната линия се намира на 5 км от централната градска част

³ Разстоянието от гр. Разград до: гр. Завет е 32 км, до гр. Исперих 31 км, до с. Самуил 17 км, до гр. Лозница 19 км, до гр. Попово 31 км, до гр. Цар Калоян 23 км, гр. Ветово 37 км, до гр. Кубрат 33 км.

⁴ Данни на ГРАО, Таблица на населението по постоянен и настоящ адрес област РАЗГРАД, към 15.12.2019 г.
https://www.grao.bg/tna/t41ob-15-12-2019_1-3.txt

⁵ НСИ, [НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 31.12.2019 Г. ПО ОБЛАСТИ, ОБЩИНИ, МЕСТОЖИВЕЕНЕ И ПОЛ](https://www.grao.bg/tna/t41nm-15-12-2019_2-4.txt)

⁶ Данни на ГРАО, Таблица на населението по постоянен и настоящ адрес област РАЗГРАД община РАЗГРАД
https://www.grao.bg/tna/t41nm-15-12-2019_2-4.txt - по постоянен адрес към 15.12.2019 г.

⁷ Данни на ГРАО, <http://www.grao.bg/tnv/tvzr2016.txt>

					13 г.	17 г.	Жени	Мъже		
С.БАЛКАНСКИ	240	130	110	1	11	6	37	66	61	58
С.БЛАГОЕВО	589	296	293	51	36	22	141	188	104	47
С.ГЕЦОВО	1775	888	887	72	94	58	411	545	370	225
С.ДРЯНОВЕЦ	774	364	410	47	45	33	172	205	176	96
С.ДЯНКОВО	2902	1430	1472	194	190	122	839	943	376	238
С.КИЧЕНИЦА	830	405	425	68	55	41	250	265	91	60
С.ЛИПНИК	540	273	267	30	29	22	150	177	78	54
С.МОРТАГОНОВО	1037	527	510	54	54	50	256	331	177	115
С.НЕДОКЛАН	190	96	94	12	11	7	52	57	30	21
С.ОСЕНЕЦ	885	447	438	48	56	40	197	253	172	119
С.ОСТРОВЧЕ	92	43	49	0	1	1	9	23	38	20
С.ПОБИТ КАМЪК	244	120	124	6	8	9	47	71	66	37
С.ПРОСТОРНО	148	72	76	3	4	2	36	47	35	21
С.ПОРОИЩЕ	353	171	182	14	14	5	65	81	101	73
С.РАДИНГРАД	284	147	137	10	17	7	77	97	41	35
ГР.РАЗГРАД	34647	16259	18388	1878	2281	1244	10510	10704	5201	2829
С.РАКОВСКИ	2398	1204	1194	169	181	116	686	780	284	182
С.СТРАЖЕЦ	1969	968	1001	152	153	79	586	654	218	127
С.ТОПЧИИ	601	280	321	52	70	41	145	165	85	43
С.УШИНЦИ	237	116	121	5	3	6	53	64	61	45
С.ЧЕРКОВНА	87	40	47	3	1	1	13	16	32	21
С.ЯСЕНОВЕЦ	2689	1315	1374	284	241	163	810	835	229	127
Общо:	53511	25591	27920	3153	3555	2075	15542	16567	8026	4593

Възрастовата структура⁸ на населението е представена в табличен вид:

Таблица 3 Население по общини, населени места и възраст към 01.02.2011 г.

ОБЩИНА/НАСЕЛЕНИ МЕСТА	ОБЩО	Възрастови групи (в навършени години)																	
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
РАЗГРАД	51095	2291	2257	2415	2877	2848	2954	3446	3809	4107	3918	3836	3870	3788	3069	2249	1777	1006	578
ГР.РАЗГРАД	33880	1525	1407	1545	1872	1888	1999	2370	2648	2986	2776	2722	2572	2374	1810	1318	1091	611	366
С.БАЛКАНСКИ	247	5	7	7	6	3	9	5	10	10	11	13	26	26	33	37	22	10	7
С.БЛАГОЕВО	530	18	24	25	39	41	27	17	30	32	42	32	41	29	41	34	28	23	7
С.ГЕЦОВО	1774	59	42	71	74	71	66	92	116	125	130	117	141	189	181	113	92	55	40
С.ДРЯНОВЕЦ	628	23	17	26	32	19	17	20	33	24	29	30	53	72	78	57	50	29	19
С.ДЯНКОВО	2735	130	143	158	193	166	186	185	205	196	192	184	192	195	146	112	87	44	21
С.КИЧЕНИЦА	687	34	37	31	43	45	31	56	36	49	61	51	55	50	51	21	26	8	2
С.ЛИПНИК	554	20	21	19	29	36	34	35	40	43	44	38	48	46	42	24	19	9	7
С.МОРТАГОНОВ	1026	38	52	45	57	52	69	55	70	68	73	58	85	91	80	57	42	23	11
С.НЕДОКЛАН	216	8	10	11	7	8	10	11	19	13	15	20	21	28	11	9	6	7	2
С.ОСЕНЕЦ	822	27	43	32	36	29	35	40	28	46	45	41	66	86	88	73	53	36	18
С.ОСТРОВЧЕ	97	-	2	2	1	1	1	4	3	5	5	5	7	10	22	11	11	4	3
С.ПОБИТ КАМЪК	235	2	6	7	16	3	3	6	13	17	19	16	15	32	22	22	19	11	6
С.ПОРОИЩЕ	367	14	7	5	6	13	17	15	12	10	19	26	30	48	44	40	26	21	14
С.ПРОСТОРНО	175	2	9	14	17	10	3	6	4	5	8	11	14	11	20	18	14	8	1
С.РАДИНГРАД	262	12	4	10	16	16	15	14	12	20	21	25	24	23	23	16	7	2	2
С.РАКОВСКИ	2106	103	112	119	139	131	135	155	165	138	144	131	179	155	107	87	58	34	14
С.СТРАЖЕЦ	1562	75	93	91	101	109	84	111	128	130	122	83	90	121	108	60	31	15	10
С.ТОПЧИИ	450	31	35	23	14	29	25	29	24	24	16	31	31	29	29	30	29	13	8
С.УШИНЦИ	292	5	6	10	6	8	11	15	22	12	16	34	24	39	31	26	10	11	6
С.ЧЕРКОВНА	98	2	-	-	-	2	2	2	2	2	3	7	5	16	12	18	10	8	7
С.ЯСЕНОВЕЦ	2352	158	180	164	173	168	175	203	189	152	127	161	151	118	90	66	46	24	7

⁸Виж в „http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/data/timeseries/Census2011_1.pop_by_age.xls”

Съгласно данни от извършеното преброяване през 2011 г., населението на Община Разград, разделено по етнически групи и възрастов признак, има следния вид⁹:

Таблица 4 Население на Община Разград по етническа група и възрастов признак

Община етническа група	Общо	Възраст (в навършени години)							
		0-9	10 до 19	от 20 до 29	от 30 до 39	от 40 до 49	от 50 до 59	от 60 до 69	70 и повече
Разград	51095	4548	5292	5802	7255	8025	7706	6857	5610
в т.ч. отговорили	47215	3901	4747	5227	6651	7490	7271	6540	5388
Българска	30660	2096	2671	2921	4018	4940	4979	4764	4271
Турска	14296	1318	1733	1970	2312	2294	2023	1627	1019
Ромска	1549	256	271	261	239	174	185	93	70
Друга	264	19	27	29	31	44	56	35	23
Не се самоопределям	446	212	45	46	51	38	28	21	5

В процентно съотношение данните сочат, че ромската етническа група има превес до 29 г., след което показателите се изравняват, а след 40 г. драстично намаляват. Това показва, че ромската общност разполага с ресурс от млади хора, които при подходящи условия (чрез ранно детско развитие, достъп до качествено мултикултурно образование, развитие на общността чрез общностни центрове и пр.), могат да се включат активно в пазара на труда. При българската етническа група се наблюдава противоположното явление. Сравнително ниски показатели до 29 г., след което съотношението се покачва, а в категория „70 и повече“ бележи най-големи показатели от групите.

Таблица 5 Население на Община Разград по етническа група и възраст в %`

	Възраст (в навършени години)							
	0-9	10 до 19	от 20 до 29	от 30 до 39	от 40 до 49	от 50 до 59	от 60 до 69	70 и повече
Ромска	16,53%	17,50%	16,85%	15,43%	11,23%	11,94%	6,00%	4,52%
Турска	9,22%	12,12%	13,78%	16,17%	16,05%	14,15%	11,38%	7,13%
Българска	6,84%	8,71%	9,53%	13,11%	16,11%	16,24%	15,54%	13,93%
друга	7,20%	10,23%	10,98%	11,74%	16,67%	21,21%	13,26%	8,71%
Не се самоопределя	47,53%	10,09%	10,31%	11,43%	8,52%	6,28%	4,71%	1,12%

Диференцирането на населението на Община Разград по признак „Майчин език“ и „Възраст“ има следния вид¹⁰.

Таблица 6 Население на Община Разград по майчин език и възраст

Община Майчин език	Общо	Възраст (в навършени години)							
		0-9	от 10 до 19	от 20 до 29	от 30 до 39	от 40 до 49	от 50 до 59	от 60 до 69	70 и повече
Разград	51095	4548	5292	5802	7255	8025	7706	6857	5610
В т.ч. отговорили	47046	3863	4727	5210	6629	7476	7256	6520	5368

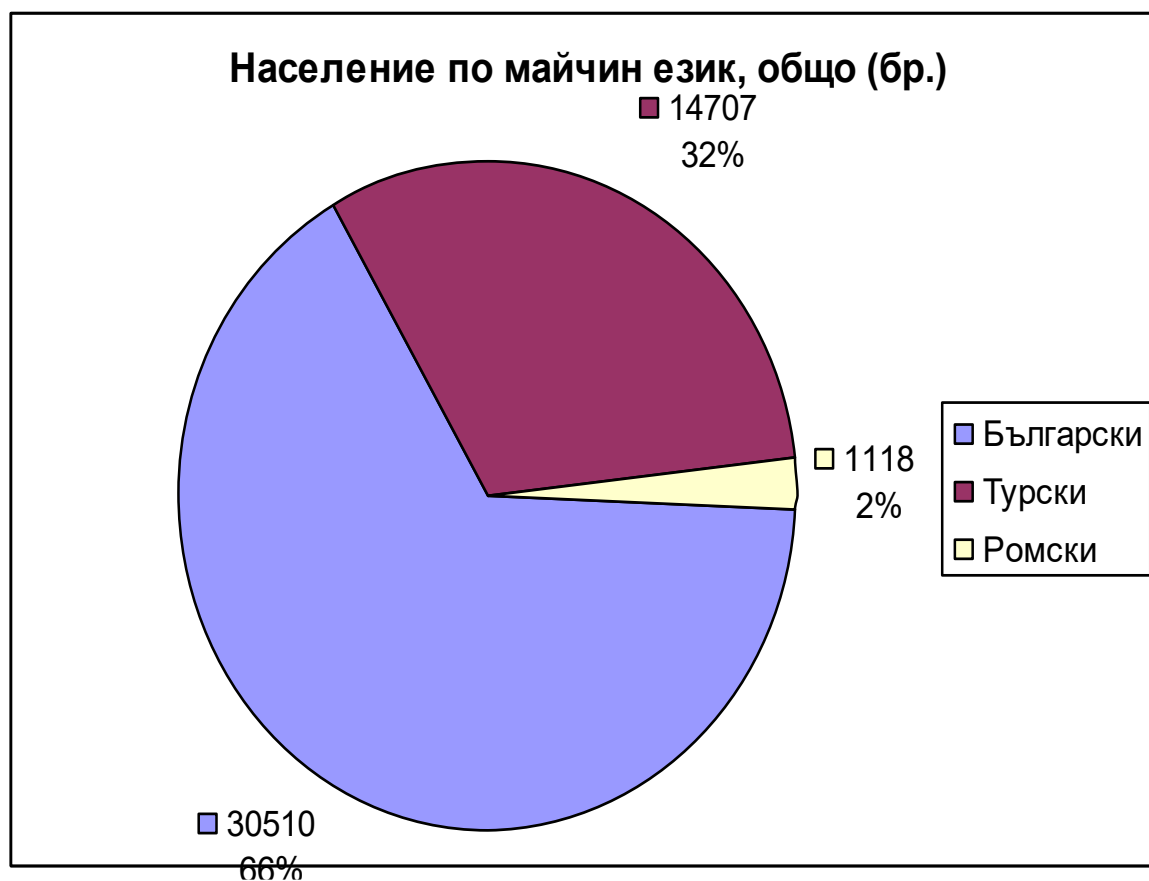
⁹ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 56

¹⁰ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 61

Български	30510	2078	2656	2893	4019	4913	4971	4735	4245
Турски	14707	1365	1801	2062	2351	2358	2060	1661	1049
Ромски	1118	192	200	180	185	118	135	62	46
Друг	349	31	37	44	33	63	73	44	24
Не се самоопределят	362	197	30	31	41	24	17	18	4

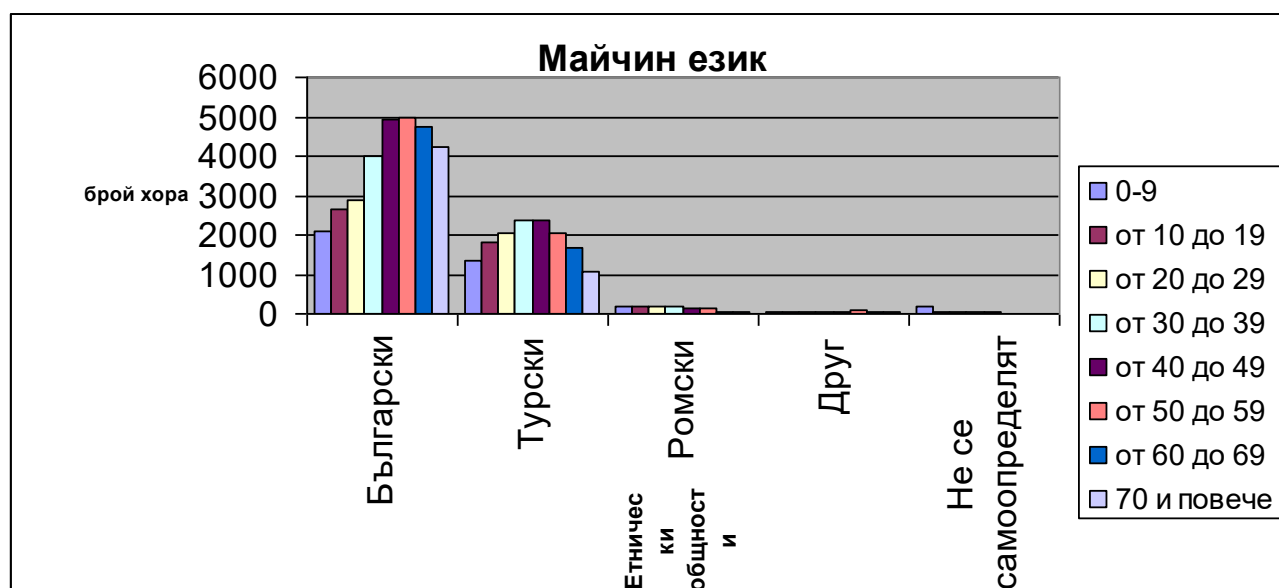
Както се вижда от диаграмата, най-голям % от населението посочва българският език като майчин (66 %). На следващо място е турският език (32 %), а с ромски език са се окачествили 2 %. Предвид сложната вътрешна диференциация на ромската етническа общност, където всяка подгрупа има своя специфика (някои представители говорят български или турски език; други пък не се причисляват към тази етническа общност), не е възможно въз основа на „майчин език“ да се локализируют и обособят.

Фигура 1 Население "майчин език"

По възрастова категория и майчин език етническите общности имат следното съотношение:

Фигура 2 Население по майчин език и възраст

Според данни от 2011 г., 57,1 % (или 33880 души) от населението на общината обитава града, докато в селата са заселени 26,1 % (или 17215 души). Съгласно данните от 2019 г.¹¹, населението на общината наброява 45 936 души, като от тях 21 931 са мъже, а жените са 24 005. Превесът на жените се запазва и при разпределението на живеещите в града и селата. Съответно от 30 173 живущи в града, 15 979 е броят на жените. В селата общият брой е 15 763, а от тях 8026 са жените. Ясно личи доминирането на градското население в Община Разград.

Естественият прираст в Община Разград е с неблагоприятни показатели. Същата тенденция се забелязва и при механичното движение. Общият коефициент на възрастова зависимост за страната (към 2011 г.) е 46,5 %, а за Община Разград е 45,5 %. Относителният дял на населението в трудоспособна възраст в Община Разград е 63,2 %.

Общият процес на промени засяга и семейното положение. В периода 2007-2011 г. нараства делът на неомъжените (неженените), разведени и овдовели, за сметка на женените/омъжените. Разведените на територията на Общината са около 6,4 %, овдовелите 10,2 %. Общата тенденция е на съвместно съжителство, без брак. В таблица 7 са посочени основните демографски показатели, касаещи Община Разград. Те обхващат периода от 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 г. и 2019 година. Естественият прираст се запазва трайно отрицателен, като за 2015 г. се е повишил с 94 починали (спрямо данните от 2014 г.). Характеристиката на 6 годишният период, по показател *Естествен прираст* показва, че за 2015 г. е с най-високи отрицателни стойности - 413 починали, а най-ниски стойности са отчетени през 2010 г., 234 починали. Живородените деца за 2015 г. са с 30 по-малко спрямо 2014 г. За периода 2016 – 2019 естественият прираст поддържа относително постоянни отрицателни стойности 2016: -357; 2017: -474; 2018: -372; 2019: -324.

Таблица 7 Демографски процеси в Община Разград (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 и 2019г.)

¹¹ Виж в „http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/data/timeseries/Pop_6.1.1_Pop_DR.xls”

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2019
Сключени бракове	Брой	201	171	183	174	202	199	
Бракоразводи	Брой	82	93	99	83	83	79	
Живородени	Брой	488	436	469	380	415	385	380
Мъже	Брой	232	211	235	170	217	202	187
Жени	Брой	256	225	234	210	198	183	193
Умрели	Брой	722	719	732	699	734	798	704
Мъже	Брой	387	369	375	374	386	410	369
Жени	Брой	335	350	357	325	348	388	335
Умрели деца под 1 година	Брой	5	2	2	3	4	2	
момчета	Брой	4	2	2	1	3	1	
момичета	Брой	1	-	-	2	1	1	
Естествен прираст	Брой	-234	-283	-263	-319	-319	-413	-324
Мъже	Брой	-155	-158	-140	-204	-169	-208	-182
Жени	Брой	-79	-125	-123	-115	-150	-205	-142
Възrastови съотношения								
0 - 14/15 - 64	%	19,7	19,7	20,1	20,3	20,5	20,6	
65+/15 - 64	%	21,8	25,4	26,5	27,6	28,8	29,6	
0 - 14, 65+/15 - 64	%	41,5	45,2	46,6	47,9	49,2	50,2	
65+/0 - 14	%	111,1	128,9	131,4	136,1	140,4	144,1	
60 - 64/15 - 19	%	112,9	134,2	142,3	150,1	153,9	158,1	

Важен показател, позволяващ по-доброто диференциране на уязвимите общности, се явява здравословното състояние и наличието на степен на увреждане. В това отношение ситуацията в Община Разград сочи следното¹²:

Таблица 8: Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по възраст, Преброяване на населението и жилищния фонд 2011 г.

Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по възраст.								
Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Възраст (в навършени години)						
		16-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 и повече
Разград	43627	2372	5802	7255	8025	7706	6857	5610
в т.ч. отговорили	33299	1782	4196	5499	6091	5916	5471	4344
Няма	29332	1754	4095	5260	5669	4845	4283	3426
до 50 %	270		10	17		78	81	43
от 50 до 70%	1125	10	26	67	162	441	309	110
от 71 до 90 %	1670		36	113		405	514	426
Над 90 %	902	9	29	42	52	147	284	339

От приложената таблица става видно, че 3967 души над 16 г. (или около 12% от отговорилите) са с някаква степен на увреждане. Нямащите увреждане са съответно 29332 души (или около 88% от отговорилите).

В рамките на „Деца до 16 г. с увреждания“¹³ около 2% от отговорилите (или 106 деца) са с някаква степен на увреждане.

¹² Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 65

¹³ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 66

Посочените данни, най-вече тези, касаещи местоживеене, регистрация и пр. имат условен характер, предвид перманентните миграционни процеси. Населението продължава да е регистрирано в общината, но живее и работи извън региона. Предпочитани дестинации са големите градове, в страната или чужбина.

Общото съотношение на етническия състав на Община Разград, според преброяване на населението и жилищния фонд от 2011 г., е представен в таблицата по-долу.

Към края на 2019 година има 1 763 лица с трайна намалена трудоспособност с определен процент от 50% до 70,99%; от 71% до 89.99% са 2 625 лица; над 90% са общо 742 лица, а над 90% с определена чужда помощ са общо 431 лица.

Също така има и общо 173 деца с различен тип увреждания, които са на възраст до 16 години. Статистиката сочи, че общата бройка на лицата с увреждания на територията на Община Разград за 2019г. е общо 5 734 лица.

Таблица 9: Брой на населението по етническа група и местоживеене според преброяване на населението от 2011 г.

Община ¹⁴	Етнически групи					Общо самоопределили се
	Българска	Турска	Ромска	Друга	Не се определя	
Разград	30660	14296	1549	264	446	47215

Предвид правото на гражданите да самоопределят своя етнически произход, се получават отклонения и нереално съотношение на етническите групи. Явлението е силно изразено при ромската етническа група, където част от представителите се определят като турци, българи и пр. Тази ненасилствена асимилация е стимулирана от средата, в която се намира ромското население. Описаната тенденция е онагледена в таблица, където въз основа на преброяване от 2011 г. се извеждат следните резултати:

Таблица 10: Население по общини, населени места и самоопределение по етническа принадлежност към 1.02.2011 година¹⁵

НАСЕЛЕНИЕ ПО ОБЩИНИ, НАСЕЛЕНИ МЕСТА И САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ КЪМ 1.02.2011 ГОДИНА						
Област Община Населено място	Лица, отговорили на доброволния въпрос за етническа принадлежност	Етническа група				Не се самоопределям
		българска	турска	ромска	друга	
РАЗГРАД	47215	30660	14296	1549	264	446
ГР.РАЗГРАД	31226	24701	5902	288	140	195
С.БАЛКАНСКИ	230	219	3	6	0	0
С.БЛАГОЕВО	525	464	56	3	0	0
С.ГЕЦОВО	1715	1696	5	0	11	3
С.ДРЯНОВЕЦ	536	510	0	9	14	3
С.ДЯНКОВО	2662	164	2423	0	0	42
С.КИЧЕНИЦА	661	46	586	6	0	23
С.ЛИПНИК	497	40	453	0	0	4
С.МОРТАГОНОВО	931	0	885	0	0	8
С.НЕДОКЛАН	191	30	161	0	0	0
С.ОСЕНЕЦ	807	755	3	21	25	3
С.ОСТРОВЧЕ	97	96	0	0	0	0
С.ПОБИТ КАМЪК	201	192	7	0	0	0
С.ПОРОИЩЕ	359	355	0	0	0	0

¹⁴ Източник на информацията: НСИ

¹⁵ Виж в „http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011_ethnos.xls” - източник на информация е НСИ

С.ПРОСТОРНО	131	121	0	9	0	0
С.РАДИНГРАД	260	41	217	0	0	0
С.РАКОВСКИ	1862	81	1454	281	0	0
С.СТРАЖЕЦ	1359	325	822	125	65	22
С.ТОПЧИИ	372	361	0	0	0	8
С.УШИНЦИ	287	286	0	0	0	1
С.ЧЕРКОВНА	97	90	6	0	0	0
С.ЯСЕНОВЕЦ	2209	0	1310	766	0	82
Общо брой на населението	47215	30573	14293	1514	255	394

В процентно съотношение данните имат следния вид:

Таблица 11: Самоопределили се в % (НСИ)¹⁶

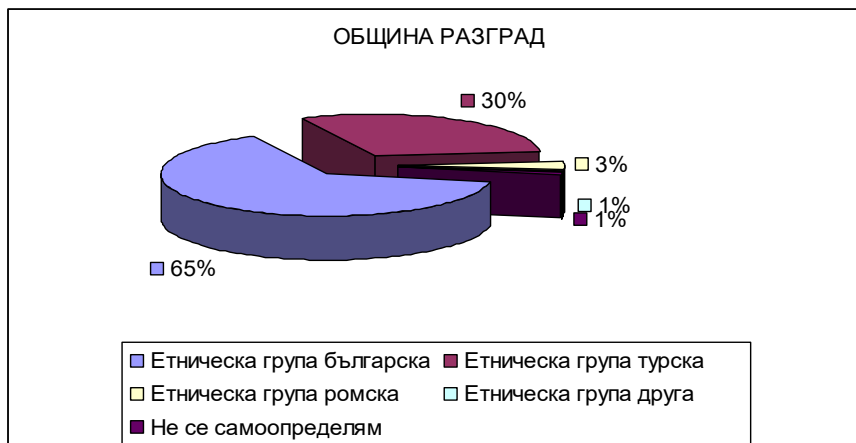
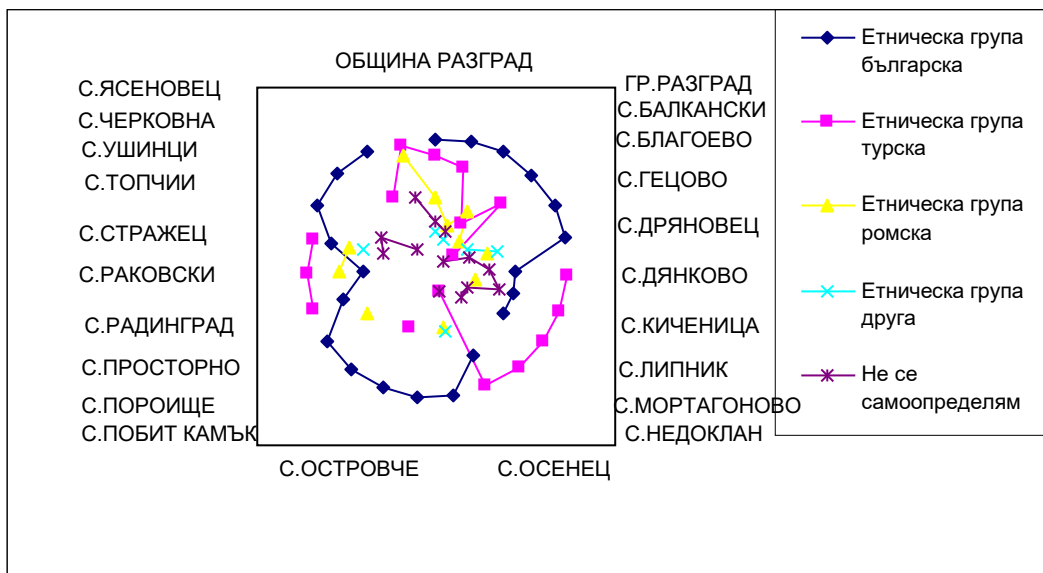
Област Община Населено място	Етническа група				Не се самоопределям %
	Българска %	Турска %	Ромска %	Друга %	
РАЗГРАД	64,94	30,28	3,28	0,56	0,94
ГР.РАЗГРАД	79,10	18,90	0,92	0,45	0,62
С.БАЛКАНСКИ	95,22	1,30	2,61	0,00	0,00
С.БЛАГОЕВО	88,38	10,67	0,57	0,00	0,00
С.ГЕЦОВО	98,89	0,29	0,00	0,64	0,17
С.ДРЯНОВЕЦ	95,15	0,00	1,68	2,61	0,56
С.ДЯНКОВО	6,16	91,02	0,00	0,00	1,58
С.КИЧЕНИЦА	6,96	88,65	0,91	0,00	3,48
С.ЛИПНИК	8,05	91,15	0,00	0,00	0,80
С.МОРТАГОНОВО	0,00	95,06	0,00	0,00	0,86
С.НЕДОКЛАН	15,71	84,29	0,00	0,00	0,00
С.ОСЕНЕЦ	93,56	0,37	2,60	3,10	0,37
С.ОСТРОВЧЕ	98,97	0,00	0,00	0,00	0,00
С.ПОБИТ КАМЪК	95,52	3,48	0,00	0,00	0,00
С.ПОРОИЩЕ	98,89	0,00	0,00	0,00	0,00
С.ПРОСТОРНО	92,37	0,00	6,87	0,00	0,00
С.РАДИНГРАД	15,77	83,46	0,00	0,00	0,00
С.РАКОВСКИ	4,35	78,09	15,09	0,00	0,00
С.СТРАЖЕЦ	23,91	60,49	9,20	4,78	1,62
С.ТОПЧИИ	97,04	0,00	0,00	0,00	2,15
С.УШИНЦИ	99,65	0,00	0,00	0,00	0,35
С.ЧЕРКОВНА	92,78	6,19	0,00	0,00	0,00
С.ЯСЕНОВЕЦ	0,00	59,30	34,68	0,00	3,71

Общото съотношение на етносите в Община Разград е: българи 64,94%, турци 30,28%, роми 3,28%, други 0,56%, не се самоопределят 0,94%. Видно е, че ромите съставляват сравнително малък % от общия дял. Съотношението на ромското население по местоживее (общо 1549 души 100 %) – град – 288 души (**18.59 %**); село – 1261 души (**81.41 %**). По населени места това съотношение търпи изменения. Така например в с. Ясеновец ромската етническа група е 34,68 %, а турската е 59,30%, избралите да не се самоопределят са 3,71 %. С българско етническо самосъзнание не се е определил никои. Подобно е положението и при с. Раковски: роми 15,09 %; турци 78,09 %, българи 4,35 %. В с. Стражец ромите са 9,20 %, турци 60,49 %, българи 23,91 %. В останалите селища на общината, като роми са се самоопределили съответно: с. Просторно 6,87%, с. Балкански

¹⁶ Виж в „http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011_ethnos.xls” - източник на информация е НСИ

Турският етнос съставлява втория по големина в община Разград, или 30,28 %. По населени места в низходящ ред съотношението е следното: с. Мортагоново 95,06% (в това населено място към българската или ромската етническа общност не се е причислил никой), с. Липник 91,15%, с. Дянково 91,02%, с. Киченица 88,65%, с. Недоклан 84,29%, с. Радинград 83,46%, с. Раковски 78,09 %, с. Стражец 60,49 %, с. Ясеновец 59,30 %, гр. Разград 18,90 %, с. Благоево 10,67 %, с. Черковна 6,19%, с. Побит камък 3,48%, с. Балкански 1,30 %, Под един % са в с. Осенец 0,37% и с. Гецово 0,29%.

Приблизително същото е съотношението в категория „Не се самоопределя“. Общото им съотношение за общината е 0,94 % (в сравнение с предишната категория броят на предпочелите да не се самоопределят е с около 59,19 % по-висок). Най-високи показатели има в с. Ясеновец 3,71 % и с. Киченица 3,48 %, следвани от с. Топчии с 2,15%, с. Стражец 1,62%, с. Дянково 1,58 %, . Под един % са в с. Мортагоново 0,86%, с. Липник 0,80%, гр. Разград 0,62%, с. Дряновец 0,56%, с. Осенец 0,37%, с. Ушинци 0,35% и с. Гецово 0,17%.

По-задълбочен поглед над етническата характеристика на населението в общината сочи, че групите имат сложна вътрешна диференциация, която е продиктувана както от унаследените исторически традиции, така и от странични фактори. В това отношение най-добър е примерът с ромската етническа общност, която е „нехомогенна етническа общност с множество групи и подгрупи, всяка със своя специфика, обичаи, вероизповедание и идентичност.“¹⁷ Въпреки, че много от въпросите за техния произход са недокрай изяснени, въз основа на лингвистично сходство, те се причислявани към простонародните наречия на санскрит (Северозападна Индия). За наименованието „цигани“, с което добиват известност, са лансирани основно две тези. Първата гласи, че произлиза от „Циган“ – етнически синоним на скитничество от китайската хроника „Бей Ши“. Втората свързва названието с гръцката дума „athinganos“ (недосегаеми или езичници), генезисът е от секта във Византийската империя, която не изповядвала християнската религия. На английски език „Gypsy“ идва от „Egyptian“ (дошли от Египет), фр. Gitan, исп. Gitanos имат същия корен¹⁸.

Вътрешната диференциация на субгрупи създава сложна йерархична структура. Делят се на йерлии („уседнали цигани“), калдараша, рудари. Йерлиите населяват територията на цялата страна и се подразделят на дасикане рома (цигани християни) и хорохане рома (цигани мюсюлмани). В рамките на тези подгрупи има много обособени групи, в зависимост от занаятите, които са упражнявали (например: джамбази, бургуджии, калайджии, музиканти и пр.)

При рударите ситуацията е аналогична. Срещат се названията копанари и мечкари, в зависимост от занаятите, които упражняват. Традиционните им занимания са свързани с изработването на дървени изделия и с мечкарство.

На територията на община Разград е разпространен т.нар. „уста милет“ (от тур. „уста“ – майстор и „милет“ – народ). Названието произлиза от XV-XVI в., когато на тези територии е имало разположени османски военни гарнизони. Тогава местната ромска общност е била включвана във войсковите части, като са и възлагани поддържащи задачи – основно ремонтни дейности и грижи за добитъка. Към днешна дата названието се е запазило.

Глобалната тенденция на изменение в обществено-икономическите отношения доведе до промени в пазара на труда, което се отрази върху традиционните занаяти на ромите. Повечето от тях изчезнаха, поради невъзможността да осигуряват прехраната на практикуващите ги, а други поради хуманни съображения (например мечкарите). Като цяло това се отразява върху ромите крайно негативно. Стимулира повишаване на безработицата сред ниско квалифицираните, както и миграционните процеси.

Общата характеристика на ромската етническа група в община Разград сочи една сравнително малка общност – около **3.28 %** от всички самоопределили се при преброяването през 2011 г. В същото време трябва да се вземе под внимание, че не малка част от етноса отказва да се самоопредели като ромски (било поради опит да избягат от стереотипите за ромите или поради други съображения).

Една от водещите характеристики, които стават видни от вече приведените данни е, че над 80 % от ромската общност е концентрирана в селата. В това отношение те са изправени пред ограничения, които са общи за всички етноси в селата – отдалеченост, изолираност, липса на работеща икономика в селата, лоша инфраструктура, както и не добри транспортни връзки.

Структурата на домакинствата¹⁹ по етническа група на главата на домакинството и брой членове показва, че ромите имат по-голямо процентно съотношение при домакинства с 5 и повече членове, което очертава картина на разширени семейства, с повече членове²⁰.

¹⁷ Петкова, Ц. „Специфика на ромската общност и обща характеристика на маргинализацията“ (с.4-14); В: „Превенция на трафика на хора сред ромското малцинство“ 2013 г.

¹⁸ Петкова, Ц. „Специфика на ромската общност и обща характеристика на маргинализацията“ (с.4-14); В: „Превенция на трафика на хора сред ромското малцинство“ 2013 г.

¹⁹ Легалното определение за „домакинство“ е дадено в § 1, т. 2 от ДР на ДОПК – „съррузите, лицата, живеещи във фактическо съпружеско съжителство, както и техните деца и роднини, ако живеят при тях.“

²⁰ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 86

2. Образование

Община Разград разполага с добре разгърната образователна система, която е в състояние да обхване всички деца и ученици в различните образователни степени, живущи на територията на общината. През 2019 г. на територията на община Разград функционират 216р. училища, от които 16 са общински. От 16-те общински училища, 11 са основни, като 5 са в гр. Разград и 6 - в други населени места на общината. Средните общински училища са пет: 2 профилирани гимназии – ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф” - с „чуждоезиков” профил и ППМГ „Акад. Н. Обрешков” - с профил „природо-математически”; Спортно училище; Средно училище „Христо Ботев” и 1 професионална гимназия - ПГССХВТ „Ангел Кънчев”.

За развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците от община Разград в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта се предлагат извънкласни дейности в три центъра за подкрепа за личностно развитие: ЦПЛР - Център за работа с деца, ЦПЛР - Център за ученическо, техническо и научно творчество и ЦПЛР - Ученическа спортна школа.

За учениците от други общини, предпочели средните училища на община Разград, се предлагат добри условия за живот и възпитание в Центъра за подкрепа за личностно развитие-Ученическо общежитие, с капацитет 500 места. Към 01.12.2019 г. в него са настанени в 11 групи 281 ученици, осъществяващи образованието си в гр. Разград.

В община Разград се намира и Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование и Филиал към Русенски университет „Ангел Кънчев” – Русе.

Образователната инфраструктура на община Разград включва шест професионални гимназии, пет от които са с държавно финансиране. Всички професионални гимназии подготвят специалисти със средно образование в областта на химическата промишленост и биотехнологиите, машиностроенето, информационните технологии, селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, облекло и дизайн, транспорт и строителство, по икономически дисциплини.

На територията на община Разград през 2019 г. функционират 20 детски градини, които са на целодневно обучение, като 10 от тях са в гр. Разград.

От учебната 2020/2021 година всички училища са на едносменен режим на обучение. С РМС № 584 от 20.08.2020 г. в одобрения от правителството Списък на иновативните училища в страната за учебната 2020/2021 година иновативните училища в община Разград са 7 (седем): ОУ „Васил Левски”, ОУ „Иван С. Тургенев”, ОУ „Отец Паисий”, ПГХТБТ „Мария Кюри”, ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина”, НПТГ „Шандор Петьофи” и ОУ „Никола Й. Вапцаров. Иновациите са насочени към разработване и въвеждане на иновативни елементи по отношение на организацията или съдържанието на обучението, организиране по нов или усъвършенстван начин на управлението, обучението и образователната среда, използване на нови методи на преподаване, както и разработване по нов начин на учебно съдържание, учебни програми и учебни планове.

Данните за учебната 2020/2021 г. в Община Разград показват, че в общинските училища се обучават общо 3056 бр. ученици, разпределени в 152 паралелки, с педагогически персонал от 326 педагози. Сумарно в профилираните и професионални гимназии се обучават 2762 бр. ученици, а общият брой на учениците в община Разград е 5818 бр. ученици. В ДГ за учебната 2020/2021 г. са записани 1510 деца, а педагогическият персонал е 150,33 бр.

Във връзка с отпаднали ученици се отчита, че от м. октомври 2019 до м. март 2020 г. в Междунституционалната платформа „Посещаемо и безопасно училище” от МОН са подадени 1645 деца и ученици от община Разград, непосещаващи детски градина или училище. След посещение на място е констатирано, че 1316 са в чужбина, 23 ученици са отпаднали по различни причини от училище/детска градина, за 241 деца и ученици са приложени и изпълнени различни мерки, в резултат на които записаните в ДГ/училище са 2046р.

Отпадането на децата от образователната система е сериозен проблем, създаващ предпоставки за задълбочаване на **социалното изключване**. Съпоставка на данните от минали периоди показва относително ниско ниво на отпадащите ученици и завишаване на заминаващите за чужбина.

В училищата от общината се реализират дейности за обхващане и превенция от отпадане за учениците – осигуряване на учебници и помагала, транспорт, стипендии за подпомагане на достъпа до образование.

Намаляването броя на необхванатите и отпадащите ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст се осъществява и чрез:

- партньорство на общината и училищните общности с НПО и други институции за местни инициативи с цел реинтегриране на вече отпадналите от училище ученици;
- разработване на механизъм за ежедневно информиране на родителите за отсъствията и закъсненията на децата и учениците;
- осигуряване на безопасна и сигурна среда (охрана и видеонаблюдение в училищата, превенция срещу агресията);
- здравно образование;
- гражданско образование.

За всички ученици, които са от населени места, в които няма училище или съответния вид професионална подготовка, както и за децата от детските градини – поставени при същите условия – без детска градина в населеното място, където живеят, е осигурен транспорт до училище, гимназия или детска градина, в съответствие с нормативните изисквания на Министерство на образованието и науката.

Педагогическите колективи в училищата и детските градини работят за изграждането на една по-висока култура на толерантност и приобщаване: ранно образование, достъпно за всички, независимо от социално-икономическия им статус и интелектуалните им умения и възможности.

За децата, които нямат равен старт (деца, недостатъчно добре владеещи български език, деца с увреждания, деца от социално слаби семейства и др.), се полагат специални грижи, с оглед тяхното пълноценно участие в образователния процес, чрез:

- използване възможностите за приобщаващо образование, регламентирани в Закона за предучилищното и училищното образование;
- осигуряване на подкрепяща среда за децата със специални образователни потребности, включваща финансиране участието на учителите в обучителни програми за интегрирано обучение;
- дейности и инициативи за мотивиране на родителите на деца със специални образователни потребности децата им да посещават масовото училище;
- прилагане на интерактивни методи за формиране на общочовешки ценности у децата, основани на толерантност и доверие;

Чрез прилагане на иновативни подходи педагогическите кадри успяват, макар и трудно, да променят съществуващия модел и начин на мислене сред ромското общество. Иновативните методи допринасят за засилване мотивацията за включване на деца и родители от етническите малцинства в училищния живот, да общуват повече на български език и да повишат своята грамотност. Групите по интереси, които се създават в училищата и детските градини, допълнителните занимания с тези деца и ученици спомагат за формирането на социални и граждански компетентности и по-лесното приобщаване и задържане на тези деца.

- привличане на родителската общност в процеса на образователна, социална и трудова реализация на децата и учениците, включването им в съвместни училищни инициативи, открити уроци и др., за да станат съпричастни към обучението и възпитанието на техните деца, виждайки постигнатите резултати, да променят своето отношение към училището като институция.

- подобряване на физическата среда, в която протича процесът на интеграция /интерактивни класни стаи в някои училища, съвременно оборудване, създаване на позитивен климат в училището или детската градина за привличане на децата/

- интеграционни дейности за деца и младежи чрез организиране на съвместни инициативи, инициативи за изграждане на култура на толерантност и уважение към младежите в риск; подпомагане ученици от малцинствата;

- съхранение и развитие на културната идентичност на децата чрез организирани прояви в интеграционна среда.

- изграждане на подходяща архитектурна среда за достъп на децата с увреждания до училищата и ДГ.

Девет основни училища (ОУ „И. С. Тургенев“, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, ОУ „Отец Паисий“, ОУ – с. Раковски, с. Стражец, с. Осенец, с. Киченица, с. Дянково, с. Ясеновец) и пет професионални гимназии (НТПГ, ПГССХВТ, ПГО, ПГТС, ПГХТБТ) участват в Национална програма за финансиране на занимания по интереси и Проект „Подкрепа за успех“. Целта при участието в програмата е превръщане на училището в по-привлекателно място за развитие и изяви. Учениците посещават групите с интерес и желание, като това ги приобщава към училище. Формирането на клубове и занимания спомага за по-добрата интеграция на учениците от уязвимите групи, такива от ромски произход и социално слаби семейства. За учениците се организира и провежда допълнително обучение по учебните предмети с цел превенция на обучителни затруднения и преодоляване на системни пропуски при усвояване на учебното съдържание. Това води до повишаване на самочувствието на по-трудно интегриращите се деца и приобщаването им към училищната общност.

В училищата се организират часове за консултации, като педагогическите специалисти оказват непрекъснато съдействие с поставянето на индивидуални задачи и проекти, с цел пълното приобщаване на учениците от ромски произход към цялостния училищен живот.

Във връзка с изпълнението на проектите, свързани с интеграцията на деца и ученици от малцинствата и с обучението на деца и ученици със СОП, през 2019 г. ОУ „Ив. С. Тургенев“ участва в:

- НП „Заедно в грижата за ученика“ - „Модул 2 „Осигуряване на условия за екипна работа на учителите от началния етап с детски учители и с учители по учебни предмети от прогимназиалния етап“, като в програмата са обхванати 44 учители. Проведени са работни срещи и посещения на начални учители в ПГ за запознаване с индивидуалните особености на децата, които предстои да постъпят в първи клас, реализирана е съвместно преподавателска дейност в ПГ и в клас, свързана с по-успешната адаптация на децата към новата им социална роля на ученик. Проведени са уроци с „гостуващи учители“, съвместно с начални учители и учители в прогимназиалния етап, разработени са материали, подпомагащи по-плавния преход от IV към V клас. Бюджетът на НП по общи (насочени към всички) и целеви (насочени към целевата група) мерки е на стойност: 1 720,00 лв.

- ОП „Подкрепа за успех“ – в програмата са включени 19 учители и 240 ученици. Учителите работят допълнително с учениците, които срещат затруднения с усвояване на учебния материал, а в групите по занимания по интереси се насърчава тяхното творческо мислене, въображение, креативност. Бюджетът на ОП - по общи (насочени към всички) и целеви (насочени към целевата група) мерки е на стойност: 13 955,00 лв.

- НП „Заедно за всяко дете“ Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на институциите от предучилищното и училищното образование“ – включени са 2 учители и 20 ученици. Целта на програмата е родителите да се приобщат към учебно възпитателния процес. Бюджетът на НП - по общи (насочени към всички) и целеви (насочени към целевата група) мерки е на стойност: 2 000,00 лв.

През учебната 2018/2019 г. в годишните планове на ОУ „Васил Левски“ са заложили дейности, които да предотвратят отпадането на учениците от училище. Целта на тези дейности е да обогатят знанията за етносите и да доведат до по-добро общуване както между децата, така и между деца - родители – учители.

Създаването на условия за активно социално приобщаване на деца от социално уязвими групи (деца от маргинализираните общности, деца със специални образователни потребности) е важно условие за привличане и задържане на децата в риск, предвид етническата специфика на разградски регион. С цел успешно интегриране в образователната система на децата, учениците и младежите от етническите малцинства са необходими условия, насърчаващи разкриването на потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и неговата успешна социализация и реализация в живота. В тази връзка усилията са насочени към подобряване на сътрудничеството и взаимодействието между всички заинтересовани страни – местна власт, училища, детски градини, всички други институции, имащи отношение към развитието на децата.

Родителската общност бе привлечена в процеса на образователна, социална и трудова реализация на децата и учениците, родителите бяха включени в срещи на обществени съвети, в съвместни училищни инициативи, открити уроци, за да станат

съпричастни към обучението и възпитанието на техните деца, виждайки постигнатите резултати, да променят своето отношение към училището като институция.

Осъществена е екипна работа между заинтересованите страни (училище, родители, местни институции) за издирване на непосещаващите, предотвратяване на отпадането и преждевременното напускане на училище и за реинтеграцията на вече отпадналите.

Целодневната форма на обучение включва възпитаващи дейности и занимания по интереси; социализация на учениците за развитие на умения за работа в екип, устойчивост на вниманието, изграждане на положителна нагласа към образованието и повишена мотивация за учене, ограничени предпоставки за отпадане на социално слаби ученици от училище, поради затруднения в усвояването на учебното съдържание и задържането им в училище. Повечето време, в което учениците прекарват в училище, дава възможност за активното им участие в различни програми и проекти с цел по-добро усвояване на учебния материал и постигане на по-добри резултати. Въвеждането на целодневната организация има изключително добър ефект върху по-доброто овладяване на знанията по различните учебни предмети и върху успеваемостта на учениците.

И през 2019 г. детските градини и училищата продължават да работят по проекти, насочени към приобщаване на деца от етническите малцинства и създаване на равен старт за всяко дете, гарантиране на равен достъп до качествено образование на децата от етническите малцинства, развитие на мултикултурна среда, толерантност и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства.

Общата подкрепа за личностно развитие на децата в образователните институции е насочена към превенцията на обучителните затруднения и включва обучение чрез допълнителни модули за деца, които не владеят български език; дейности за прилагане на програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие, чрез индивидуална и групово работа в дейности по интереси – клубове; мерки за стимулиране участието на родителите в дейности на образователните институции.

Обучението чрез допълнителни модули по образователно направление „Български език“ за деца в подготвителните групи, за които българският език не е майчин, през учебната 2018/2019 година бе реализирано чрез дейности по Национална програма „Развитие на предучилищното образование“. През 2019 г. започнаха дейности по Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г., в който са включени всички детски градини на територията на община Разград.

С всички деца, посещаващи детските градини в община Разград, чийто майчин/семеен език е различен от българския, се работи допълнително за по-добро усвояване на българския език, като овладяването на българския език е и основна цел на детските градини.

С цел подпомагане на учениците в навлизането на трудовия пазар се предлагат услуги за кариерно ориентиране и консултиране. Предлаганата услуга включва взаимно допълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

Кариерното ориентиране и консултиране на учениците на общинско ниво през 2019 г. се осъществяваше приоритетно от ЦПЛР – ЦУТНТ гр. Разград по НП „Подкрепа за успех“, дейност 6. Броят на учениците, на които са предоставени услуги по кариерно ориентиране е общо **1835**. Общият брой посетени училища през 2019 г. е 28, като общият брой посетени паралелки е 110. Общият брой индивидуално консултирани ученици през 2019 г. е 34 ученици, а родители – 10.

Материалната база, техниката и оборудването в училищата се подобрява и модернизира с цел да отговаря на съвременните изисквания и стандарти. Осигурени са средства за дейности по НП «Информационни и комуникационни технологии /ИКТ/ в системата за предучилищното и училищното образование» за 2019 година в размер на **46 980,00лв.** както следва:

- средства за електронен дневник – 10 800,00 лв.
- средства за интернет свързаност – 5 580,00 лв.

- изграждане /доизграждане на WiFi мрежи – 30 600,00 лв.

Образователното ниво на населението в Община Разград, съгласно данните от Преброяване на населението 2011 г. представя следната картина.

Таблица 12: Разпределение на населението по завършена образователна степен, 01.02.2011 г.

Области Общини Населени места	Общо	Висше	Средно	Основно	Начално	Незавършено начално	Никога не посещавали училище	Дете (до 7 години вкл., което още не посещава училище)
РАЗГРАД	47854	8791	20789	12126	3391	2293	376	88
ГР.РАЗГРАД	31739	7990	15447	5470	1434	1221	128	49
С.БАЛКАНСКИ	240	13	97	101	22			
С.БЛАГОЕВО	504	23	141	210	82	40	8	
С.ГЕЦОВО	1703	206	899	434	93	60		
С.ДРЯНОВЕЦ	596	39	194	265	79	16		
С.ДЯНКОВО	2542	66	689	1198	348	170	66	5
С.КИЧЕНИЦА	634	13	183	291	94	45	8	
С.ЛИПНИК	527	20	187	228	56	30		
С.МОРТАГОНОВ	973	12	287	464	127	60	20	3
О								
С.НЕДОКЛАН	204		70	86	26	13		
С.ОСЕНЕЦ	778	56	334	279	64	39	6	
С.ОСТРОВЧЕ	96	12	56	20	6			
С.ПОБИТ	232	27	104	78	14	9		
КАМЪК								
С.ПОРОИЩЕ	349	32	169	129	14	5		
С.ПРОСТОРНО	172		64	49	23	16	7	
С.РАДИНГРАД	248	9	108	88	31	9		
С.РАКОВСКИ	1949	57	510	889	298	152	41	
С.СТРАЖЕЦ	1445	74	522	504	196	115	29	5
С.ТОПЧИИ	405	20	111	188	51	24	4	7
С.УШИНЦИ	284	47	168	55	7			
С.ЧЕРКОВНА	96	17	41	24	10			
С.ЯСЕНОВЕЦ	2138	39	408	1076	316	255	35	9

Процентното съотношение на данните е следното:

Таблица 13: Образователно ниво на населението на Община Разград в %²¹, 01.02.2011 г.

Области Общини Населени места	Висше %	Средно %	Основно %	Начално %	Незавършено начално %	Никога не посещавали училище %	Дете (до 7 години вкл., което още не посещава училище) %
РАЗГРАД	18,37	43,44	25,34	7,09	4,79	0,79	0,18
ГР.РАЗГРАД	25,17	48,67	17,23	4,52	3,85	0,40	0,15
С.БАЛКАНСКИ	5,42	40,42	42,08	9,17	0,00	0,00	0,00
С.БЛАГОЕВО	4,56	27,98	41,67	16,27	7,94	1,59	0,00
С.ГЕЦОВО	12,10	52,79	25,48	5,46	3,52	0,00	0,00
С.ДРЯНОВЕЦ	6,54	32,55	44,46	13,26	2,68	0,00	0,00
С.ДЯНКОВО	2,60	27,10	47,13	13,69	6,69	2,60	0,20
С.КИЧЕНИЦА	2,05	28,86	45,90	14,83	7,10	1,26	0,00
С.ЛИПНИК	3,80	35,48	43,26	10,63	5,69	0,00	0,00

²¹ Преброяване на населението 2011 http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011_Edu.xls

С.МОРТАГОНОВО	1,23	29,50	47,69	13,05	6,17	2,06	0,31
С.НЕДОКЛАН	0,00	34,31	42,16	12,75	6,37	0,00	0,00
С.ОСЕНЕЦ	7,20	42,93	35,86	8,23	5,01	0,77	0,00
С.ОСТРОВЧЕ	12,50	58,33	20,83	6,25	0,00	0,00	0,00
С.ПОБИТ КАМЪК	11,64	44,83	33,62	6,03	3,88	0,00	0,00
С.ПОРОИЩЕ	9,17	48,42	36,96	4,01	1,43	0,00	0,00
С.ПРОСТОРНО	0,00	37,21	28,49	13,37	9,30	4,07	0,00
С.РАДИНГРАД	3,63	43,55	35,48	12,50	3,63	0,00	0,00
С.РАКОВСКИ	2,92	26,17	45,61	15,29	7,80	2,10	0,00
С.СТРАЖЕЦ	5,12	36,12	34,88	13,56	7,96	2,01	0,35
С.ТОПЧИИ	4,94	27,41	46,42	12,59	5,93	0,99	1,73
С.УШИНЦИ	16,55	59,15	19,37	2,46	0,00	0,00	0,00
С.ЧЕРКОВНА	17,71	42,71	25,00	10,42	0,00	0,00	0,00
С.ЯСЕНОВЕЦ	1,82	19,08	50,33	14,78	11,93	1,64	0,42

Общата характеристика, изведена във таблица 12, показва най-голям дял на гражданите със средно образование 43,44%, следвани от тези с основно 25,43%, висшистите са 18,37%. Предвид общата характеристика на пазара на труда, хората с основно и по-ниско образование (или без такова, никога не посещавали училище) попадат в рисковата група на застрашените от **социално изключване**. В ареала на община Разград тяхното присъствие е следното: с начално 7,09 %, незавършили начално 4,79 %, никога не посещавали училище 0,79 %.

По населени места най-голям е % със завършено начално образование в с. Благоево 16,27%, а най-малък (различен от 0,00%) е в с. Ушинци 2,46 %. Относно „незавършили начално“ може да се каже, че най-голям % има в с. Ясеновец 11,93%, а най-малък (различен от 0,00%) в с. Пороище 1,43%. За „никога не посещавали училище“ най-голям % може да се посочи в с. Пороище 4,07%, а най-малък (различен от 0,00%) в гр. Разград 0,40%.

Резултатите от преброяването през 2011 г. по категория „Грамотни“ и „Неграмотни“, съответно „Села“ и „Градове“, при „Мъже“ и „Жени“ дават превес на жените спрямо мъжете по всички категории²².

Таблица 14: Разпределение на "грамотни" - "неграмотни"/мъже и жени, по градове и села

общини пол	Общо	Грамотни		Неграмотни	
		в градове	в села	в градове	в села
Разград	46975	31023	15437	163	352
мъже	22550	14706	7688	55	101
жени	24425	16317	7749	108	251

Съпоставка по данни от преброяванията показва, че има завишаване на общия дял на завършилите висше образование, което се компенсира от занижаване дела на полувисшистите, представителите със средно образование бележат лек ръст (спрямо предишните данни), което е за сметка на основното и начално образование. Незавършилите начално образование също са в низходяща градация, но самото наличие на категорията е притеснително. Съвместно с категорията „никога не посещавали училище“, оформят наличието на общност, която е на ръба на социалното изключване. Предвидените мерки в плана за действие са адресирани в по-голямата си част към тази общност.

Интерес представляват и статистическите данни²³, където разделението по степен на завършено образование и етническа група дават следните резултати.

²² Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 54

²³ По преброяване 2011 г.

Таблица 15: Население на 7 и повече навършени години по етническа група и степен на завършено образование

Население на 7 и повече навършени години по етническа група и степен на завършено образование								
Община етническа група	Общо	степен на завършено образование					никога не посещавали училище	Дете
		висше	средно	основно	начално	незавършено начално		
Разград	47854	8791	20789	12126	3391	2293	376	88
В т.ч. отговорили	4446 0	8360	19494	11119	3060	2015	341	71
Българска	2917 6	7356	14400	5135	1264	922	65	34
Турска	1336 9	940	4833	5201	1380	797	191	27
Ромска	1378	8	90	620	361	221	72	6
Друга	253	44	92	57	30	17		
Не се самоопределят	284	12	79	106	25	58		

В процентно съотношение това е:

Таблица 16: Степен на завършено образование в %

	степен на завършено образование в %					никога не посещавали училище	Дете
	висше	средно	основно	начално	незавършено начално		
Българска	25,21%	49,36%	17,60%	4,33%	3,16%	0,22%	0,12%
Турска	7,03%	36,15%	38,90%	10,32%	5,96%	1,43%	0,20%
Ромска	0,58%	6,53%	44,99%	26,20%	16,04%	5,22%	0,44%
Друга	17,39%	36,36%	22,53%	11,86%	6,72%	0,00%	0,00%
Не се самоопределят	4,23%	27,82%	37,32%	8,80%	20,42%	0,00%	0,00%

Ясно личи голямата разлика между ОКС на ромския етнос и останалите етнически групи. С най-малък % при „висше образование“ и „средно образование“ е ромският етнос. Това влияе крайно негативно върху реализацията на пазара на труда, поставя ромите в ситуация да се ориентират към нискоквалифицирана работа, със занижени образователни изисквания. Липсата на редовни доходи от трудова дейност стимулира тази етническа група да търси „препитание“ в извършването на закононарушения, предимно посегателства върху собствеността²⁴.

Таблица 17²⁵: Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование (по години на преброяване)

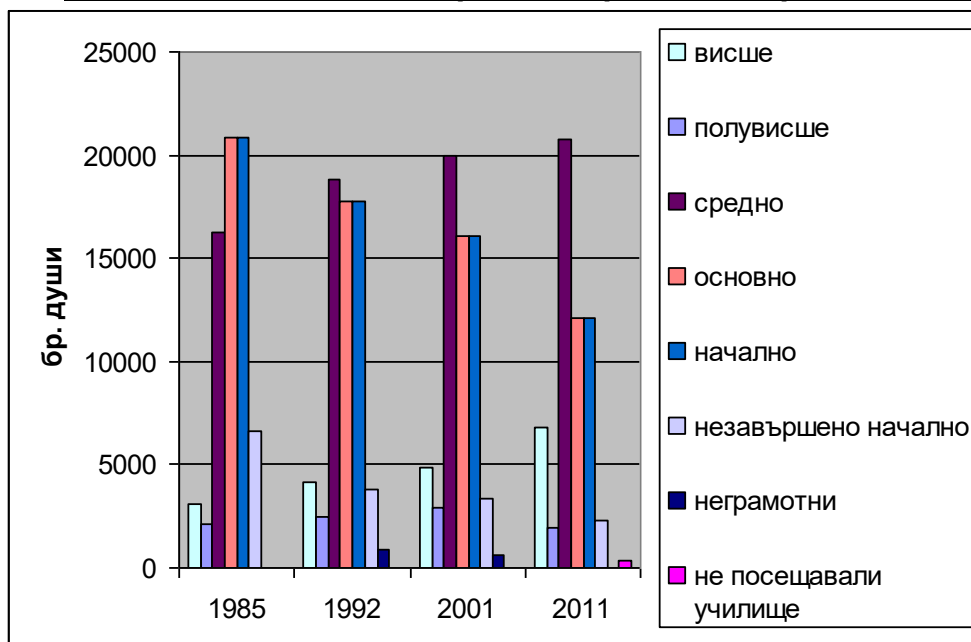
Община	година на преброяване	Общо	Степен на завършено образование						Неграмотни	Никога не посещавали училище	дете	Непоказано
			висше	полувисше	средно	основно	начално	незавършено начално				
Разгр	1985	612	306	2081	162	2087	1237	6614				

²⁴ За повече информация Виж: Анализ по приоритет „Върховенство на закона и недискриминация“

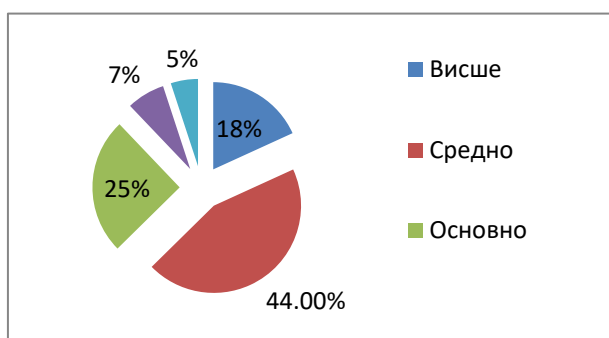
²⁵ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 26

ад		66	0		56	6	9					
	1992	566 69	412 5	2449	188 08	1773 9	8674	3802	918			154
	2001	551 74	484 4	2900	200 01	1605 6	7047	3374	650		147	155
	2011	478 54	683 9	1952	207 89	1212 6	3391	2293		376	88	

Фигура 5: Диаграма по данни от таблица "Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование (по години на преброяване)"

Фигура 6: Процентно съотношение на общата характеристика на образователното ниво

Промените, настъпващи в училищната мрежа, са стимулирани от демографските процеси. Така например ниската раждаемост, застаряването на населението и емиграцията водят до обезлюдяване на региона. Логично следствие е отливът на деца, а от там и невъзможността да се сформират паралелки, което е причина за закриване на училища и детски градини. Преодоляването на проблема и осигуряването на равен достъп до образование е постигнато чрез определянето на осем от основните общински училища за средишни. В тях се обучават учениците от закритите училища и от населените места, където няма училища (примерно в рамките на община Разград такива са малките села, като с. Балкански).

При проведеното фокус проучване в селата Раковски, Стражец и Ясеновец бе установено, че между 70 и 80 % от учениците са от ромски произход. В детските градини

(по две в с. Ясеновец и с. Раковски и една в с. Стражец) ситуацията е аналогична. В училищните дворове липсват спортни съоръжения.

Учениците не владеят добре български език, което се отразява върху усвояването на учебния материал.

Респондентите посочват, че е налице **„скрита отпадналост от училище“**. Това изисква по-засилен контрол от страна на отговорните институции.

Логично следствие от описаните тенденции е отливът на деца към училищата в областния център в търсене на по-качествено образование. Сnižаването на броя на учащите създава опасност от затваряне на училищата, а това би оставило част от децата вън от образователната система.

В детските градини респондентите срещат проблем при плащането на **високите такси**. Голяма част от представителите са безработни, с ограничени и непостоянни доходи и заделянето на дължимата сума нарушава месечния им бюджет. В тази насока е нужно намаляване на разходната бариера за родителите с най-ниски доходи.

Ранните бракове бележат спад, но самото им съществуване налага между институционално сътрудничество за тяхното преустановяване.

Участниците отбелязаха, че има увеличение на употребата на леки наркотици сред младите хора в селата. Липсата на контрол от страна на техните родители, които се намират в чужбина (в повечето случаи), е основна причина за явлението.

3. Здравеопазване

Здравните и медицински нужди на жителите на община Разград /данните са актуални към 2020 г./ са осигурени от:

- ✓ Общопрактикуващ лекар /ОПЛ/ – 24;
- ✓ Лекар по дентална медицина – 37;
- ✓ Лекар по специализирана извънболнична помощ – 45;
- ✓ Медицински център – 6;
- ✓ ДКЦ-1 – 1;
- ✓ Медико-диагностични лаборатории – 5;
- ✓ Медико-технически лаборатории – 8;
- ✓ Хосписи – 2;
- ✓ Аптеки, сключили договор с НЗОК – 15.

Средностатистически според броя на населението в община Разград един лекар обслужва 1797 души, а един лекар по дентална медицина обслужва 1038 души.

На територията на общината функционира МБАЛ „Св. Иван Рилски“, която осигурява потребностите от стационарно лечение, по клинични пътеки, след насочване от ОПЛ или лекуващи специалисти. Спешна помощ се осигурява от ЦСМП – Разград, Спешно отделение към МБАЛ – Разград и Център за неотложна помощ „Вита“ гр. Разград.

Здравно осигуряване на уязвимите малцинствени общности в община Разград – няма официални данни за брой неосигурени лица. По неофициални данни от здравните медиатори техният брой не е голям, както и на незаписаните се при личен лекар.

За 2019 г. няма данни за епидемични взривове от заразни заболявания сред ромската общност.

Информираността на населението от целевата група във връзка с инфекциозни и неинфекциозни заболявания се осъществява чрез здравно – образователни дейности на актуални теми. Предоставяна е и възможност за анонимно и безплатно изследване за трансмисивни инфекции и ХИВ в микробиологична лаборатория, Дирекция "Надзор на заразните болести"/ Д НЗБ/ при РЗИ – Разград.

Обезпечеността на община Разград откъм здравни и лечебни заведения е сравнително добра, но се забелязва тревожна тенденция на намаляване броя на медицинските кадри, въпреки отчетеното увеличаване на медицинските специалисти, тенденцията се запазва. Това рефлектира върху здравния статус на населението и в частност засяга етническите общности, които са предмет на разглеждане. Най-потърпевши от тенденцията са крайно маргинализираните представители на общностите, както и здравно неосигурените. Реално погледнато те имат достъп само до минималния пакет за спешна медицинска помощ. Крайно недостатъчно, с оглед нуждата от перманентни

профилактични кампании (във връзка със социално значими заболявания, опасни вирусни заболявания, онкологични и пр. здравни проблеми).

Материално-техническата база на лечебните заведения е на много добро ниво, но вече споменатият въпрос с висококвалифицираните кадри и тенденцията към застаряването им, от една страна, и от друга – липсата на нови попълнения, които да поемат практиките, остава отворен. Намаленият брой на лекарите е предпоставка за снижаване качеството на здравните услуги, поради невъзможност нуждаещите се да бъдат обхванати от необходимите грижи (профилактични прегледи, имунизации, здравни беседи с профилактична насоченост, кампании по повод профилактика и диагностика на социално значими заболявания и пр.). Резултатите от тенденцията са добре видими при общностите, обект на разглеждане в „ОПИРДЛНП“, а именно често боледуване, водене на нездравословен начин на живот, заразяване с опасни вирусни инфекции, ранна смъртност или инвалидност.

Нередовното плащане на здравните осигуровки поставя уязвимите общности в рисковата категория. Проведеното фокус проучване сочи, че почти ½ от представителите на уязвимите общности не плащат здравните си осигуровки (заради липса на редовни доходи), а за високоспециализирани изследвания предпочитат услугите на лечебни заведения извън областта (като главна причина бе изтъкнато заниженото ниво на предлаганите медицински услуги). Преобладаваща част от общността е безработна, с ниско ниво на образование, няма мотивация и желание за повишаването му. Това в известна степен възпрепятства достъпа до личен лекар и оказва пряко влияние върху развитието на детето.

Наличието на голям дял от здравнонеосигурени поставя на дневен ред необходимостта от осигуряването на минимален пакет от здравни услуги за неосигурени социално слаби лица.

Бременните жени от уязвимите групи попадат в особено рисковата категория. Предвид специфичния начин на живот те пренебрегват редовното посещение на женски консултации, с което поставят бременността в риск. Същото явление се пренася и върху децата, те не се водят на детски консултации, което компрометира имунизационния им календар и поставя здравето им в риск.

Респондентите отчитат като проблем достъпът до висококвалифицирана помощ в рамките на община Разград. Достъп до такава те намират в другите областни градове – напр. Русе и Варна.

Положителна посока към пълното обхващане на уязвимите общности в здравната система играят **здравните медиатори /з.м./**. До м. септември 2020 г. на територията на общината на тази длъжност са назначени 4 лица (съответно в с. Раковски, гр. Разград, с. Ясеновец и с. Стражец). В проведеното фокус проучване участниците от с. Раковски изразиха задоволство от работата на здравния медиатор. С пряката си работа по места здравните медиатори допринасят за достигане на здравните грижи до най-уязвимите членове на общността. Непрестанният им контакт с ОПЛ (и други здравни и медицински специалисти) спомага за изпълнение на имунизационния календар, за детските и женски консултации. Не бива да се пропускат здравно-профилактичните беседи, които здравните медиатори водят по места, с цел информиране относно значими заболявания, вирусни инфекции, профилактични мерки и пр. При изпълнение на задачите си здравните медиатори изпълняват годишен план. С особено висок приоритет в тяхната дейност са грижите за децата и новородените, които се изразяват в активна работа с родителите с цел мотивацията им за записване при ОПЛ, ваксинация, профилактични прегледи и повишаване на здравната култура.

Работата си те отразяват в „Регистър“ на семействата от най-уязвимите малцинствени групи, с което спомагат за цялостното картографиране на уязвимите общности.

Важна е и социалната дейност, осъществяваща се сред уязвимите общности. В тази насока те спомагат за ефективната комуникация със здравните институции, най-вече при подготовка на документи за представяне на ТЕЛК комисии, медицински документи за стационарно и амбулаторно лечение, за медицински изследвания или други.

Дейността на здравните медиатори за първото шестмесечие на 2020 г. е представена в следната таблица:

Натрупване през месеците	сдействие на ЗМ за осъществяване на планови имунизации		сдействие на ЗМ за осъществяване на профилактични прегледи		По здравни казуси					По социални казуси					Здравно информационни мероприятия			участие в семинари, обучения
	7	8	0	12	136	3	1	2	0	320	92	19	7	7	212	1	694	
	деца	възрастни	деца	възрастни	консултация	попълване на документи	следване на процедура	съпровождане до здравни институции	възстановяване на здравноосигурителни права	патронаж в общността	консултация	попълване на документи	следене на процедура	съпровождане до социални институции	патронаж в общността	превенция на заболявания	семеино планиране и сексуално здраве	бр. раздадени здравно-информационни материали

За 2020 г. е осигурено финансиране за дейности по профилактика на социално-значими заболявания (диабет, хипертонична болест, сърдечно-съдови заболявания, туберкулоза, онкологични заболявания, психични заболявания), но поради пандемичната ситуация с COVID-19 профилактичните дейности се отложиха.

4. **Жилищни условия**

При изготвяне на анализ по приоритет „Жилищни условия“ бе проведено фокус проучване, което обхваща селата Ясеновец, Стражец и Раковски.

По статистически данни от преброяване на населението 2011 г. (за Община Разград) над 79 % от представителите на ромската етническа общност населяват селата. По-осезаемо е присъствието им в с. Ясеновец – 34,68 %, с. Раковски – 15,09 %, с. Стражец – 9,2 %. В гр. Разград по-голямо ромско присъствие се отбелязва на ул. «Дончо Сумпаров», ул. «Никола Пенев», част от ул. «Бузлуджа», ул. «Борис Йончев», много представители на общността живеят в жилищни блокове в ж.к. «Орел».

Жилищните сгради на територията на община Разград наброяват общо 13 259 бр. От тях 71,3 % са обитавани и 20,3 % са необитавани.²⁶ В общинския център жилищните сгради са 4 524 бр. От тях 62 % са обитавани, а 14 % са необитавани.

По населени места жилищните сгради са разпределени в съответният ред:

Таблица 18: Жилищни сгради - общо (бр.)/необитавани (%)

Жилищни сгради (общо/необитавани)

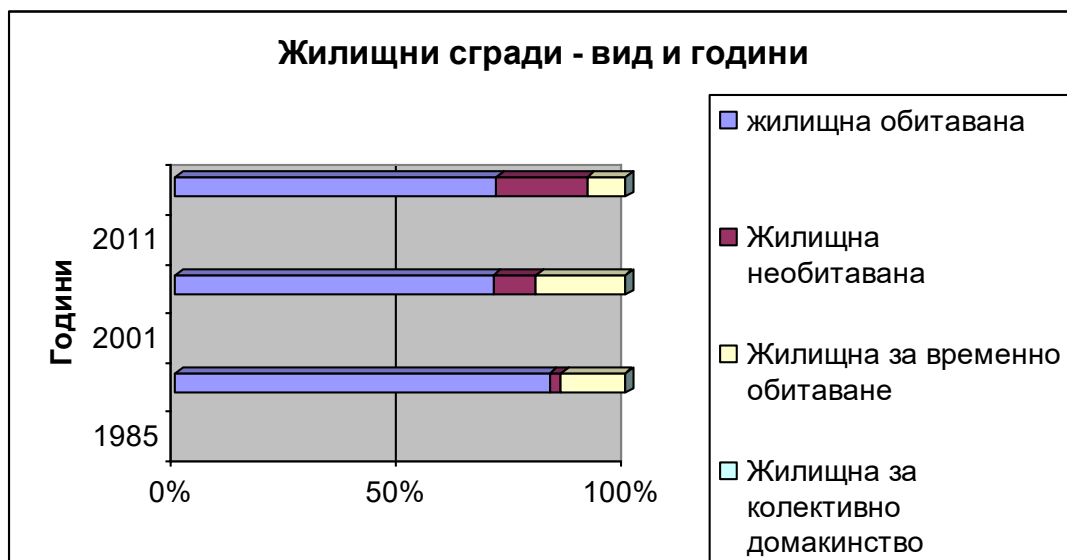
²⁶ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр.125-126

НАСЕЛЕНИ МЕСТА	ОБЩО (БР.)	НЕОБИТАВАНА ЖИЛИЩНА СГРАДА %
С.БАЛКАНСКИ	309	7%
С.БЛАГОЕВО	413	22%
С.ГЕЦОВО	751	15%
С.ДРЯНОВЕЦ	544	37%
С.ДЯНКОВО	1002	21%
С.КИЧЕНИЦА	282	23%
С.ЛИПНИК	199	15%
С.МОРТАГОНОВО	448	23%
С.НЕДОКЛАН	115	29%
С.ОСЕНЕЦ	639	21%
С.ОСТРОВЧЕ	216	25%
С.ПОБИТ КАМЪК	354	36%
С.ПОРОИЩЕ	390	26%
С.ПРОСТОРНО	143	49%
С.РАДИНГРАД	179	24%
С.РАКОВСКИ	787	27%
С.СТРАЖЕЦ	484	15%
С.ТОПЧИИ	355	44%
С.УШИНЦИ	229	3%
С.ЧЕРКОВНА	165	56%
С.ЯСЕНОВЕЦ	731	19%
ОБЩО	8735	24% (Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр.125-126)

Забелязва се, че общият % на необитаваните жилищни сгради по селата – 24 %, е значително по-голям в сравнение с този на гр. Разград – 14 %. Явлението намира логично обяснение във факта, че населението се придвижва към по-големите населени места стимулирано от наличието на повече работни места, по-добри шансове за реализация и обучение. В селата с по-голямо присъствие на ромската етническа група необитаемите жилищни сгради са в следното съотношение: с. Ясеновец – 19 %; с. Стражец – 15 %; с. Раковски – 27 %.

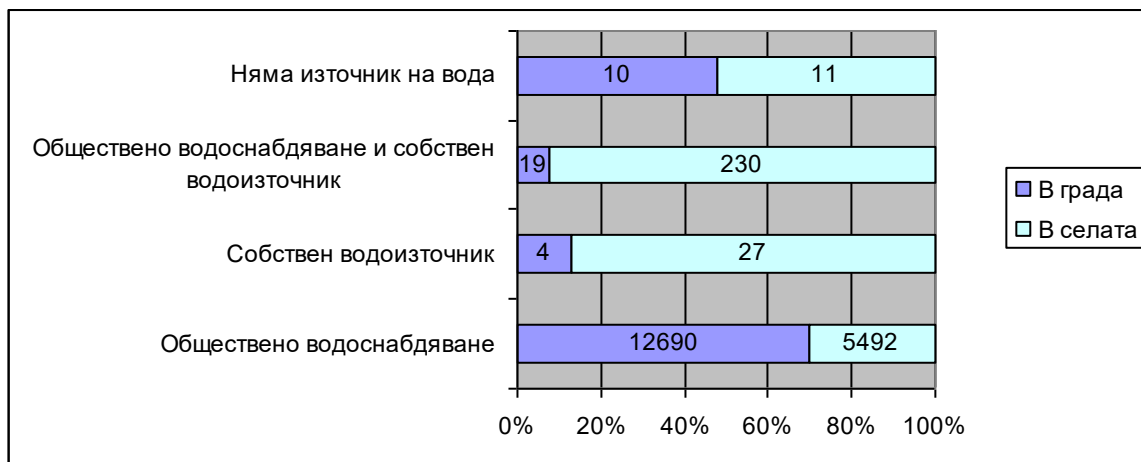
На диаграма личи развитието на жилищните сгради (в община Разград). Към 2011 г. се наблюдава покачване % на обитаваните жилища, във възходяща градация са и необитаваните, което става за сметка на жилищата за временно обитаване. „Жилищата за колективно домакинство“ са в низходяща градация и техният % (към 2011 г.) е много малък, под 1% (Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 28).

Фигура 7: Диаграма на жилищни сгради - години и вид

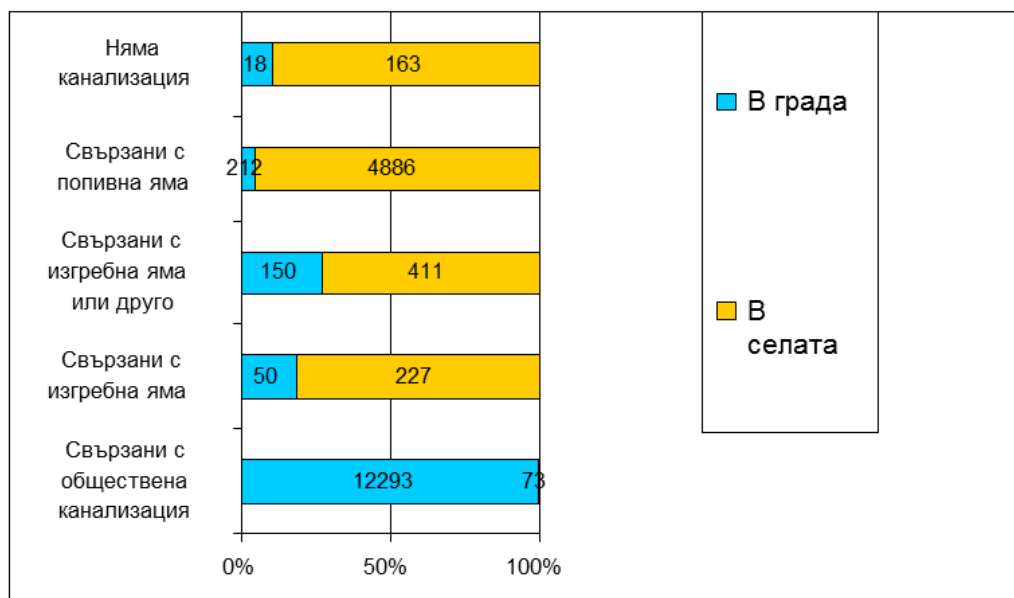
Водоснабдяването на обитаваните жилища (18483 бр.) е добро. Без източник на вода са 0,1 % от тях. Те са разпределени съответно: 10 бр. от тях са в града и 11 бр. в селата. Със собствен източник на вода са 0,2 % от обитаваните жилища, от които 4бр. се намират в града, а 27 бр. са в селата²⁷.

Фигура 8: Водоснабдяване - в града; в селата.

Наличието на канализация в обитаваните жилища сочи, че около 1 %, от тях не са свързани с канализационна система²⁸. Разпределението им по градове и села показва, че 18 бр. от тях се намират в града, а останалите 163 бр. са в селата.

Фигура 9: Канализация - в града; в селата;

При проведеното фокус проучване 2015 г. в селата Ясеновец, Раковски и Стражец, кореспондентите отбелязаха като основен проблем състоянието на инфраструктурата. Асфалтовата настилка е силно амортизирана, липсват тротоари.

Към 2020 г. в с. Раковски в ромските махали са налице някои улици, които никога не са асфалтирани.

²⁷ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр.98

²⁸ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 96

В с. Ясеновец местните жители окачествяват като особено лошо състоянието на голяма част от улиците и водоснабдяването, нужна е смяна на водопроводната мрежа.

В с. Раковски е налице проблем с водосборното дере, което преминава през ромската махала, често то се затлачва и прелива. Необходими са мерки за разширяване на дерето и постоянни дейности по поддръжката му.

Относно статута и собствеността на жилищните сгради – в по-голямата си част те са притежание на частни лица.

Обобщен поглед над жилищния и сграден фонд на община Разград показва, че в тази посока няма сериозни проблеми. Броят на незаконните къщи и тези, извън регулация, не е голям.

В гр. Разград има задоволителен брой общински оборотни жилища за настаняване под наем на граждани с установени жилищни нужди – 154 бр., които се намират в общинския център. Най – общо, общинските жилища могат да се поделят на:

- А) Жилища за настаняване на граждани с установени жилищни нужди – 154 бр.;
- В) Резервни жилища – 10 бр.;
- С) Ведомствени – 22 бр.

Жилищата, предназначени за продажба: чрез търг 2 бр.; по чл. 36 ал. 1, т. 2 от ЗОС 1 бр. Информацията за общинските жилища е актуална към 2020 г.

Представителите на ромската етническа общност сравнително рядко ползват този тип жилища.

Общественият транспорт в рамките на община Разград е на сравнително добро ниво. Има изградена връзка с всички населени места, като периодичността на маршрутните линии е различна.

В ромските квартали на с. Раковски и Киченица липсват места за събиране на местната ромска общност. Обикновено за тази цел се използват залите на читалищата, но те са отдалечени от кварталите и местната общност. В тази връзка е нужно създаването на места за събиране и ангажиране както на младите, така и на възрастните, в близост или в самите махали.

В рамките на гр. Разград е приет и действа Интегриран план за градско възстановяване и развитие. Основната цел, която е заложена в него, е подобряване на физическата среда и качеството на живот в града. Конкретните стъпки, които ще спомогнат за постигане на целта, са изпълнението на целенасочени интервенции в дефинираните зони за въздействие, обхванати от интегрирания план, чрез прилагането на интегриран подход при изпълнението на дейностите. Одобрените и приети зони за въздействие са: Зона със социален характер, Зона с потенциал за икономическо развитие, Зона на публични функции с висока обществена значимост. В „Зона със социален характер“ попада по-голяма част от жилищния ареал на уязвимите общности в рамките на гр. Разград (жилищната зона в южната част на гр. Разград, включваща квартал „Орел“, части от кв. „Оборище“ и кв. „Житница“ и бившата база на ОД „Жандармерия“, заключени между бул. „Априлско въстание“, ул. „Добровска“, ул. „Ивайло“, ул. „Ал. Стамболийски“, регулационната граница на града от юг, южен обход, ул. „Ивайло“, „Южен булевард“ и ул. „Проф. Димитър Ненов“.)

ИПГВР е съвкупност от свързани във времето и пространството проекти, действия и инвестиционни намерения, които се осъществяват в дефинираните зони за въздействие. Той допринася за реализацията на визията и стратегията за развитие на града.

В ЗВ 1 „Зона със социален характер“ се залага устойчиво и балансирано развитие за подобряване на жизнената среда, съответно и подобряване на качеството на живот чрез изграждането на модерна инфраструктура.

В тази зона на въздействие, където е съсредоточена по-голямата част от уязвимите общности в града, има остра нужда от доизграждане на техническата инфраструктура, от благоустрояване, озеленяване, създаване на места за отдих и почивка, спортни съоръжения и пр.

Изпълнението на проект „Изграждане на социални жилища за настаняване на малцинствени и социално слаби групи в кв. „Орел“, отговарящи на съвременните хигиенни изисквания“ на стойност 2 421 999, 99 лв., финансиран по ОП „Региони в растеж 2014 – 2020 г.“, процедура BG16RFOP001-1.023 „Изпълнение на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020-Разград“ цели предоставяне на интегрирана подкрепа за хора в уязвимо социално положение. Проектът е част от „Инвестиционната

програма за устойчиво и интегрирано градско развитие на Община Разград 2020", приоритет „Социална инфраструктура“, група дейности „Социална инфраструктура“. По проекта се предвижда в източната част на ж.к. „Орел“ в гр. Разград да бъдат построени 4 триетажни жилищни сгради с еднотипна функционална схема, с по 4 жилища на всеки етаж (общо 48 жилища) с капацитет за настаняване на около 170 лица. Разпределението включва жилища за двама, за трима, за четирима и четирима +1 обитатели, със съответното оборудване и обзавеждане.

Срокът за изпълнение на проектните дейности е м. февруари 2021 год.

Следващият етап е надграждане на проекта с друг проект, който ще се финансира по ОП „Развитие на човешките ресурси“ и ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ и ще съчетава интервенции в областите: подобряване достъпа до заетост, подобряване достъпа до образование, подобряване достъпа до социални и здравни услуги на потребителите на социалните жилища.

Процедурата за реда и условията за настаняване под наем в социалните жилища е разписана в Наредба № 29 на Общински съвет - Разград.

Целевите групи - ползватели на услугата за настаняване в социални жилища: бездомни хора и/или такива, живеещи в много лоши битови условия; родители с деца, включително непълнолетни родители, многодетни семейства, деца с влошено здраве и увреждания; хора в риск от бедност и социално изключване; малцинствени групи.

С Решение №341 по Протокол №26/23.05.2017 г. на Общински съвет - Разград е гарантирана устойчивост на проекта, че изградените социални жилища няма да бъдат закривани за период не по-малък от 5 години от крайното плащане към бенефициента – Община Разград.

5. Заетост

Икономическата активност на населението е онагледена в таблицата²⁹.

Таблица 19: Икономическа активност на населението според преброяване 2011 г.

Население на 15 и повече години по населени места и икономическа активност към 01.02.2011 година					
Области Общини Населени места	Общо	Икономически активни			Икономически неактивни
		общо	заети	безработни	
РАЗГРАД	44132	24018	20359	3659	20114
ГР.РАЗГРАД	29403	17839	15830	2009	11564
С.БАЛКАНСКИ	228	66	43	23	162
С.БЛАГОЕВО	463	209	145	64	254
С.ГЕЦОВО	1602	784	682	102	818
С.ДРЯНОВЕЦ	562	164	102	62	398
С.ДЯНКОВО	2304	836	581	255	1468
С.КИЧЕНИЦА	585	264	232	32	321
С.ЛИПНИК	494	250	211	39	244
С.МОРТАГОНОВО	891	307	231	76	584
С.НЕДОКЛАН	187	83	65	18	104
С.ОСЕНЕЦ	720	268	194	74	452
С.ОСТРОВЧЕ	93	58			35
С.ПОБИТ КАМЪК	220	88	78	10	132
С.ПОРОИЩЕ	341	127	94	33	214
С.ПРОСТОРНО	150	37	33	4	113
С.РАДИНГРАД	236	122	80	42	114
С.РАКОВСКИ	1772	824	543	281	948
С.СТРАЖЕЦ	1303	623	504	119	680
С.ТОПЧИИ	361	131	116	15	230
С.УШИНЦИ	271	127	105	22	144
С.ЧЕРКОВНА	96	21			75

²⁹ Виж в Преброяване на населението 2011, „http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011_IA.xls”

С.ЯСЕНОВЕЦ	1850	790	415	375	1060
------------	------	-----	-----	-----	------

В процентно съотношение данните имат следният вид. Най-голям е процентът на икономически активното население в гр. Разград 60,67%, съответно заетите са 53,84% (най-високи показатели за общината). Най-нисък % на икономическа активност има в с. Просторно 24,67%. Най-висок % безработни има в с. Ясеновец 20,27%, а най-малък % има в с. Просторно 2,67 %. Групата на икономически неактивните е оглавена от с. Черковна с 78,13%, а с най-нисък процент е гр. Разград 39,33%.

Таблица 20: Процентно съотношение на "Икономически активни" и "Икономически неактивни"

Области Общини Населени места	Икономически активни			Икономически неактивни %
	Общо %	Заети %	Безработни %	
РАЗГРАД	54,42	46,13	8,29	45,58
ГР.РАЗГРАД	60,67	53,84	6,83	39,33
С.БАЛКАНСКИ	28,95	18,86	10,09	71,05
С.БЛАГОЕВО	45,14	31,32	13,82	54,86
С.ГЕЦОВО	48,94	42,57	6,37	51,06
С.ДРЯНОВЕЦ	29,18	18,15	11,03	70,82
С.ДЯНКОВО	36,28	25,22	11,07	63,72
С.КИЧЕНИЦА	45,13	39,66	5,47	54,87
С.ЛИПНИК	50,61	42,71	7,89	49,39
С.МОРТАГОНОВО	34,46	25,93	8,53	65,54
С.НЕДОКЛАН	44,39	34,76	9,63	55,61
С.ОСЕНЕЦ	37,22	26,94	10,28	62,78
С.ОСТРОВЧЕ	0,00	0,00	0,00	37,63
С.ПОБИТ КАМЪК	40,00	35,45	4,55	60,00
С.ПОРОИЩЕ	37,24	27,57	9,68	62,76
С.ПРОСТОРНО	24,67	22,00	2,67	75,33
С.РАДИНГРАД	51,69	33,90	17,80	48,31
С.РАКОВСКИ	46,50	30,64	15,86	53,50
С.СТРАЖЕЦ	47,81	38,68	9,13	52,19
С.ТОПЧИИ	36,29	32,13	4,16	63,71
С.УШИНЦИ	46,86	38,75	8,12	53,14
С.ЧЕРКОВНА	0,00	0,00	0,00	78,13
С.ЯСЕНОВЕЦ	42,70	22,43	20,27	57,30

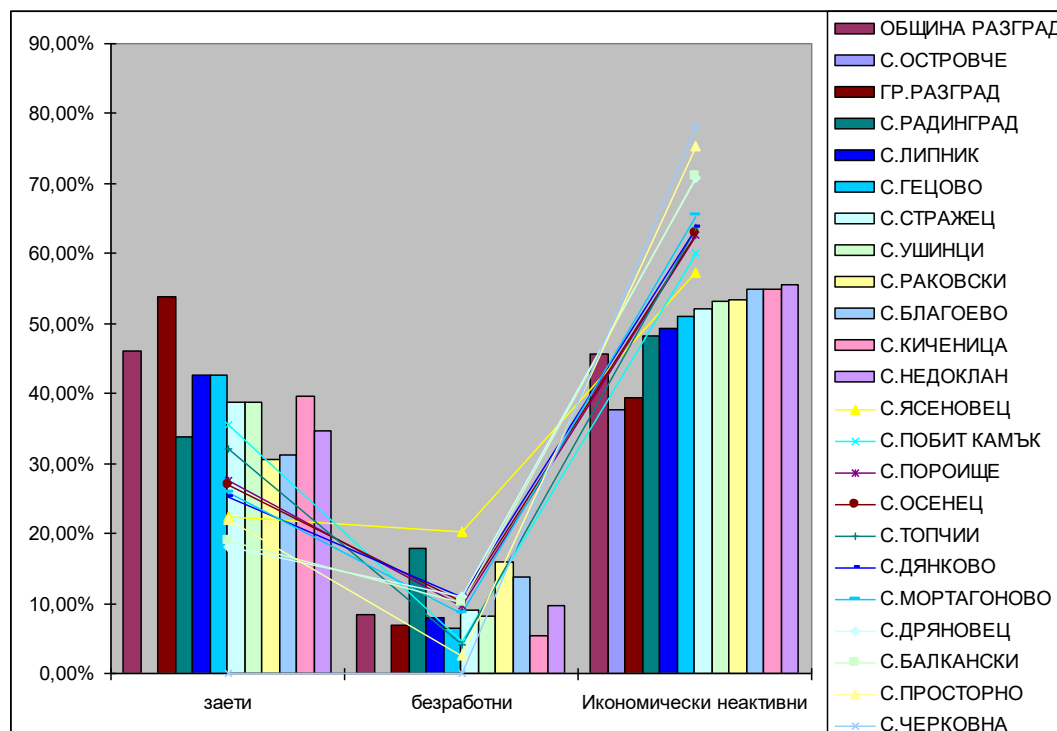
Данните от 2011 г. намират потвърждение и при съпоставка на общите показатели за 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2019 г. Общото ниво на населението е с тенденция към намаляване. Гражданите в трудоспособна възраст (мъже и жени) прогресивно намаляват. Това става на фона на категорията „над трудоспособна възраст“, която плавно нараства, без значителни колебания на показателите.

Таблица 21: Структура на населението на Община Разград (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 и 2019 г.)

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2019
Население - общо	53918	50457	49982	49424	48914	48183	45936
Мъже	25681	24258	24019	23728	23465	23109	
Жени	28237	26199	25963	25696	25449	25074	
Под трудоспособна възраст	8042	7365	7303	7259	7187	7103	6897
Мъже	4115	3748	3684	3638	3594	3577	
Жени	3927	3617	3619	3621	3593	3526	
В трудоспособна възраст	34928	31599	31297	30852	30224	29560	27331
Мъже	17643	16341	16185	15974	15663	15336	
Жени	17285	15258	15112	14878	14561	14224	

Над трудоспособна възраст	10948	11493	11382	11313	11503	11520	11708
Мъже	3923	4169	4150	4116	4208	4196	
Жени	7025	7324	7232	7197	7295	7324	

Фигура 10: Диаграма на икономическата активност в Община Разград

Разглеждането на икономическата активност по етнически групи сочи следното:

Таблица 22: Икономически активни и икономически неактивни по етнически групи, на 15-64 навършени години

Общини Икономическа активност	Общо	в т.ч. отговорили	Етническа група				
			българска	турска	ромска	друга	не се самоопределят
Разград	35453	32812	20889	10488	1043	191	201
Икономически активни лица	23682	22038	15261	6059	499	110	109
Икономически активни лица- заети	20034	18731	13542	4788	238	93	70
Икономически активни лица- безработни	3648	3307	1719	1271	261	17	39
Икономически неактивни лица	11771	10774	5628	4429	544	81	92

В % съотношение данните от таблицата показват, че в ромската етническа група има най-висок дял на „Икономически неактивните“ и съответно най-нисък на „Икономически активните“³⁰.

³⁰ Виж в Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година, Том 3/Книга 17. Разград: стр. 70

При проведеното фокус проучване в селата Ясеновец, Раковски и Стражец по отношение на заетостта се установи, че има голям брой безработни и в трите населени места. Около 50-60 % от ромите в с. Раковски работят в чужбина и са с нагласа да се установят за постоянно извън страната.

За посочените по-горе населени места е характерно, че почти няма постоянно наети роми в местната икономика. Разчита се предимно на доходи от социални помощи и временна заетост. В с. Ясеновец значителен дял от ромския етнос разчита на самонаемането и бизнеса с орехови ядки.

Статистическите данни за нивото на безработица сред младите хора в община Разград показват следната картина:

Таблица 23: Регистрирани младежи в ДБТ-Разград

Община	2018 г.		2019 г.			
	Брой регистрирани безработни младежи	Отн. дял от общо регистрираните %	Брой регистрирани без работни младежи	Отн. дял от общо регистрираните %	Безр. младежи с регистр. над 1 година	Отн. дял от общо регистрираните над 1 година
Разград	141	11,9	123	10,7	13	10,6

Нивото на безработица в община Разград³¹, разгледано за 2017, 2018, 2019 г. показва 5 % равнище, като през 2019 г. е паднало на 4.89 %. В сравнение с останалите общини от област Разград, в община Разград има най-нисък % на безработица.

Таблица 24: Равнище на безработица в общините на област Разград, ДБТ-Разград

Община	2017		2018		2019	
	Абсолютна	%	Абсолютна	%	Абсолютна	%
	стойност		стойност		стойност	
Завет	522	14,93	526	15,04	454	12,98
Исперих	1322	14,51	1236	13,56	1192	13,08
Кубрат	1033	15,01	891	12,95	1024	14,88
Лозница	693	17,58	573	14,53	609	14,45
Разград	1385	5,85	1285	5,4	1158	4,89
Самуил	641	26,62	585	24,29	612	25,42
Цар Калоян	389	14,8	326	12,45	351	13,35
Област Разград	5985	11,48	5422	10,32	5400	10,35

Анализът на регистрираните в ДБТ-Разград търсещи работа показва, че през 2017 г. е имало най-висока стойност на общо регистрираните 1385, а най-ниска е през 2019 г. - 1158. По възрастова група най-висок дял на регистрираните над 50 г. има през 2017 г. -

³¹ Цитираните данни са от сайта на Община Разград, актуални към 01.10.2020

<https://www.razgrad.bg/%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B8%D0%BB-2/obshtinska-ikonomika-obshta-harakteristika-2>

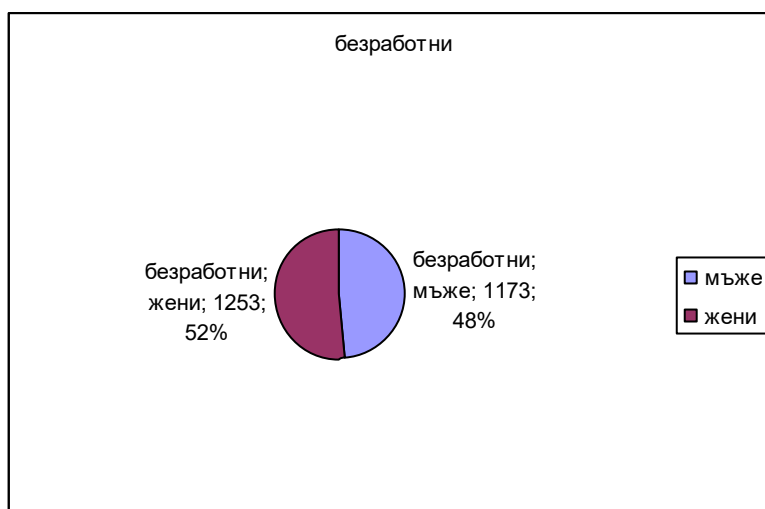
625 души. През 2018 г. най – висок е делът на регистрираните между 30 и 49 г. – 575 души, същата тенденция се запазва и през 2019 г. Най-ниски стойности се отчитат и за трите години при лицата до 29 г. Деструктурирането на данните по критерий образование показва, че и през трите разглеждани години най-висок е делът на регистрираните със средно специално, а най-нисък е този със средно образование.

Таблица 25: Регистрирани търсещи работа лица в община Разград по възрастови групи и образование

Година	Всичко	По възрастови групи			По образование			
		До 29 г.	От 30 г.	Над 50 г.	Висше	Средно специално	Средно	Основно и по-ниско
			до 49 г.					
2017	1385	158	602	625	205	620	69	491
2018	1258	151	575	532	206	586	63	403
2019	1158	136	532	490	175	509	66	400

По данни на Д „БТ“ – Разград за периода на 2014 г. като безработни са регистрирани 2426 души, от които 1253 са жени, а мъжете са 1173. Има лек превес на безработицата при жените (52% от регистрираните в Д„БТ“ са жени). Обобщено сравнение на общия дял на регистрираните през 2014 г. и тези от 2017, 2018, 2019 г. показва значителен спад на регистрираните като търсещи работа в ДБТ-Разград.

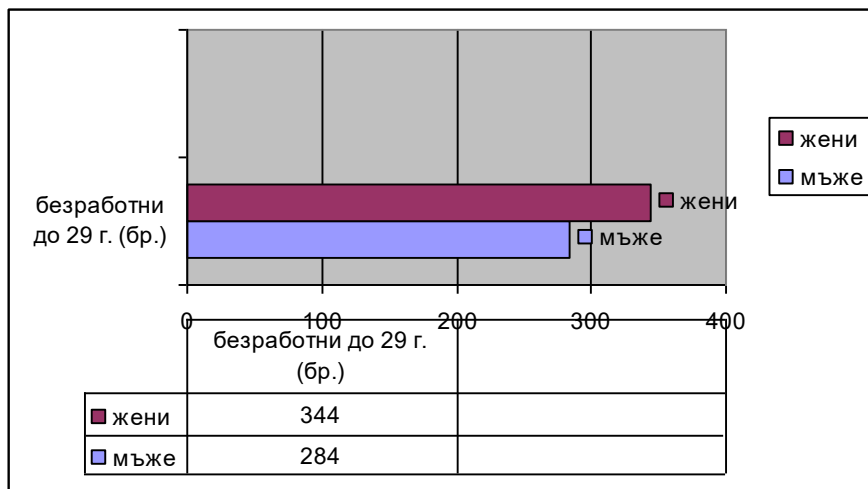
Фигура 11: Безработни: мъже – жени

Статистиката за регистрирани безработни от ромски произход сочи, че от общия брой на регистрираните, като такива са се самоопредели 60 души (около 2%). С оглед на детайлното и коректно представяне на картината на уязвимите общности на територията на община Разград е нужно да се упомене, че названието „роми“ се явява обобщаващо за категорията „уязвими общности“. В тази връзка самоопределилите се като роми (60 души) не обхващат цялата група, а са само част от нея. Заключение намира потвърждение и при проведените фокус групи, където участниците заявиха, че безработицата е основен проблем на ромската общност.

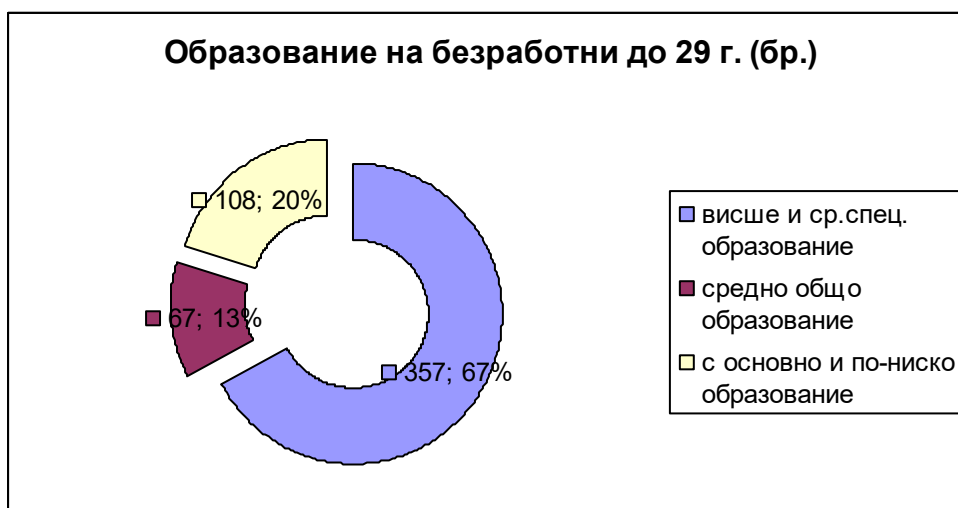
Важна част от пазара на труда е категорията до 29 г. В това отношение показателите за регистрирани безработни в този диапазон на територията на община Разград сочат 628 души (от които 344 жени – около 54%). Данните са онагледени във фигура 12.

Фигура 12: Безработни до 29 г. (мъже - жени)

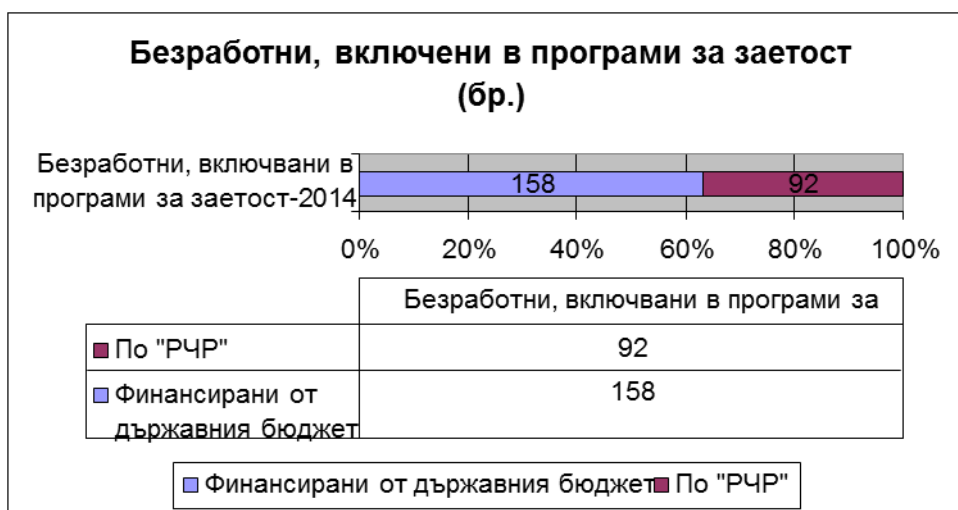
Разделени по ОКС най-голям дял безработни от категория до 29 г. има сред завършилите **„Висше и средно специално образование“** – 67 %. На следващо място са завършилите **„Основно и по-ниско образование“** – 20 %. Реално погледнато, в този диапазон попадат т.нар. „уязвими общности“. В последно време се забелязват благоприятни промени, сочещи, че все повече представители на „уязвимите общности“ и в частност ромите, продължават своето образование (обучение), което е стъпка в посока на социалното им включване. За да имат устойчив характер промените, трябва да се стимулират „отвътре“ чрез пряка работа в общността, посредством общностни центрове или други подобни. В рамките на Д „БТ“ добра работа вършат т.нар. **„трудови медиатори“**, които обхващат уязвимите общности (в частност ромите), стимулират ги да се включат в пазара на труда и да повишават компетенциите и уменията си.

Фигура 13: Образование на безработни до 29 г.

Голяма част от представителите на уязвимите общности временно биват включвани в **програми за заетост** (субсидирана заетост). Както се вижда от приведената Диаграма – 63 % от потребителите на програмите за заетост се финансират от държавния бюджет. Останалите 37 % са финансирани по линия на ОП „РЧР“.

Фигура 14: Безработни, включени в програми за заетост (бр.)

Като явление с негативни последици кореспондентите в с. Раковски посочват намаляването на програмите за субсидирана заетост, които в повечето случаи са единствен източник на доходи за хората в уязвимо положение. Те също така спомагат за поддържане на реда, хигиената и чистотата чрез наемането на обслужващ персонал към местните кметства.

6. Върховенство на закона и недискриминация

В населените места на територията на община Разград има различно присъствие на трите основни етнически групи. Тяхната мобилност, от малките населени места към по-големите, е основна характерна черта.

Като цяло ромската етническа общност има представители на различни нива в местната и държавна администрация, както и в различни органи и НПО. Община Разград има практика за консултиране на планове и намерения с представители на гражданския сектор и НПО, работещи в областта на интеграционната политика (ЖНРО-Кармен, Интегро, Феникс и пр.).

Комисията за защита от дискриминация има регионален представител за област Разград. Трябва да се отбележи, че хората са слабо запознати и информирани с дейността на този орган, както и с възможността да се подават сигнали, когато са подложени на пряка или непряка дискриминация.

В гр. Разград концентрация на лица от ромски произход има на ул. „Дончо Сумпаров“, ул. „Никола Пенев“, част от ул. „Бузлуджа“, ул. „Борис Йончев“, много живеят в жилищни блокове в ж.к. „Орел“. Приблизителната им численост е около 2 100 души към настоящия момент, но голяма част живеят и работят в чужбина.

Добри резултати дават двустранните връзки и контакти на органите на МВР с **„ЖНРО – Кармен“**, чиято дейност е насочена към работа с жени от малцинствените групи, жертви на домашно насилие. Своевременното подаване на информация при констатиране на престъпления или получаване на сигнали за нарушения, спомага за намаляване на жертвите на насилие и е стъпка в посока към социална интеграция и адаптация.

В с. Ясеновец е концентрирана най-голямата група от граждани с ромски произход.

Правонарушенията в това населено място се изразяват в голям брой сватби/тържества в нарушение на нощната тишина, голям брой МПС и мотопеди, управлявани от неспособни и афинитет към амбулантната търговия. Отбелязва се **положително** отношение към органите на реда, изпълняват се полицейските разпореждания и се съдейства при необходимост.

Положително влияние оказва съвместната работа между ДСП – Разград и в частност Отдел „Закрила на детето“ и МВР – Разград.

Необходими са мерки с интеграционна насоченост, които да обхванат най – нуждаещите се представители на общността. Акцентът трябва да се постави върху повишаване на образователното ниво на ромското население, включването му в програми за професионална квалификация/преквалификация, назначаването на трайно безработни по програми за временна заетост. Това би отворило пазара на труда за общността.

7. Култура

Община Разград провежда ефективна политика в сферата на културата, насочена към всички етнически и етнографски групи чрез опазване на тяхното културно – историческо материално и нематериално наследство и традиции.

Освен професионалните културни институти, в община Разград съществува добре развита читалищна мрежа, която обхваща 25 читалища, вписани в Регистъра на народните читалища към Министерство на културата. 4 от тях са разположени в град Разград - НЧ „Развитие 1869“, НЧ „Напредък 1901“, НЧ „Бузлуджа 2010“ и НЧ „Делиорман 2014“ и 21 - в населените места на общината. Основните дейности, които развиват читалищата, са културно - просветна, библиотечно – информационна и художествена.

Уникалността на народните читалища да предлагат възможност за неформално общуване съдействат за създаване и поддържане на благоприятна среда за развитието на межкултурен диалог. Отвореният характер на читалищата, гарантирането на равен достъп, толерантността и търсенето на разнообразие от форми на работа определят важната им роля на духовни средища на общността.

За осъществяване на своята дейност всички читалища разполагат със самостоятелни сгради или помещения.

22 читалища са с действаща библиотека и осигуряват равен достъп до библиотечните ресурси. Реализират се множество библиотечни инициативи - литературни четения, участия в национални кампании, срещи с творци, изложби и тематични кътове с литература в библиотеките, инициатива „Библиотекар за един ден“, конкурси и др. Изключително важна е ролята на читалищата в подкрепа на личностното развитие на подрастващите. Във всички населени места на общината е осигурено добро библиотечно – информационно обслужване на децата и учениците. Извършва се книгозаемане и информационно - справочна дейност за подпомагане на учебно – възпитателния процес. В малките населени места читалищните библиотеки са единствените информационни центрове, естествено място за общуване. Те са отворени към процеса на съчетаване на традиционното библиотечно обслужване с възможностите, които предлагат информационните технологии, в т.ч. развиване на библиотечно-информационни центрове и поддържане на компютърни зали с интернет. 7 читалищни библиотеки в община Разград са модернизирани по програма „Глобални библиотеки България“ чрез изграждане на информационни центрове, в които се предоставят съвременни информационни услуги за посетителите, компютри и достъп до Интернет, организират се обучения по компютърна и информационна грамотност.

Специално внимание се обръща на деца от малцинствените групи, деца в риск от отпадане от образователната система или такива със специални образователни потребности. Модернизирането на библиотеките в последните години ги правят по – привлекателни за подрастващите. Чрез работа в библиотеката се стимулира участието на учениците в извънкласните дейности, което гарантира по-успешна интеграция в образователната система и обществения живот и преодоляване на неграмотността. Чрез привличане на децата от ромски етнос в различни читалищни инициативи се цели да се провокира интереса към четенето, библиотеката, училището, желанието да овладеят български език и да подобрят комуникацията със своите връстници чрез общуване в неформална среда.

През 2019 година 24 читалища в община Разград разполагат със 74 компютърни конфигурации и лаптопи и 28 периферни устройства. Осигурен е интернет достъп в 24 читалища, което дава възможност за осигуряване на добро ниво на информираност, улеснена комуникация, разнообразява и разширява обхвата на предлаганите услуги в библиотечно – информационната дейност. 14 читалища разполагат с озвучителна техника.

Периодично в читалищата се организират курсове за работа с интернет и начална компютърна грамотност, в които се включват и представители на малцинствата, с които се работи индивидуално според възможностите и интересите им.

Изключително съхранени са традициите в сферата на любителското творчество, което се явява естествена среда за защита на културното многообразие и създава благоприятни условия за културна и социална интеграция.

Читалищата остават основни места за развитие на любителско творчество. 50 читалищни художествени формации продължават да съхраняват и популяризират културните традиции на общината и да дават възможност на общността за изява и творчество. 17 на брой са певческите формации с общо 200 участници. 4 на брой са музикалните школи и оркестри. 16 са формациите, представящи красотата на танцовото изкуство с общо 562 участника. 9 са групите и ансамблите за обичаи, обреди и ритуали с общо 155 участника. Не съществуват художествени формации, отразяващи спецификата единствено на ромския фолклор.

Актуалната информация към 29.12.2019 г. сочи, че към читалищата дейност развиват и 4 театрални формации. 19 на брой са клубно – кръжочните форми - приложно изкуство, живопис, клубове по литературни и спортни занимания, за компютърно обучение и др. 230 са участниците в школите и кръжоците. 367 са участията на читалищните формации в различни културни прояви. 208 от тях са реализирани в населеното място. 85 на брой са регионалните изяви, 53 са участията в различни културни събития на национално ниво. Читалищни формации от община Разград са участвали в 14 събития с международен характер, проведени в страната. 7 са участията в международни фестивали в чужбина. 103 са реализираните участия на членовете на клубовете и кръжоците в различни конкурси, изложби и др.

Интерес сред общността предизвикват инициативите, посветени на традиционни празници и обичаи на различните етноси. Проведени са и мероприятия, свързани с националните празници на България. Организирани са общо 338 празници и чествания, 30 изложби, 4 граждански инициативи и 1 фестивал. 12 са спортните прояви.

В изпълнение на Чл. 26, ал.2 от Закона за народните читалища и на базата на подадените от читалищата предложения, Община Разград ежегодно разработва Годишна програма за развитие на читалищната дейност, която отразява и читалищните инициативи на територията на общината. Културният календар е богат и разнообразен и включва елементи от празнично - обредната система на различните етноси и етнографски групи. Осигурен е равен достъп на ромската общност до обществен културен живот по места, като работата на читалищните ръководства по отношение интеграцията и е насочена най-вече към децата.

В осъществяване на тези дейности читалищата си партнират успешно с учебните заведения по места. В годишните планове на читалищата от община Разград няма заложиени инициативи, свързани с традиционните за ромската общност празници. Няма художествени формации, отразяващи спецификата конкретно на ромския фолклор. Представители на ромския етнос са включени в част от колективите за любителско творчество, но е редно да се отбележи, че в читалищата в общината все по – рядко се организират събития, посветени само и единствено на ромските традиции. Със съдействието на читалищата се организират предимно мултикултурни инициативи, представящи в едно събитие богатството и многообразието на културните традиции на всички етноси. Пресъздаването на традиции и обичаи подпомага процесите по съхраняване и обогатяване на културното наследство и съдейства за укрепване на взаимоотношенията между етносите, основани на взаимното уважение и толерантност.

Като добри практики могат да се отбележат съвместни инициативи между НЧ „Пробуда 1947“, с. Стражец и РБ „Проф. Боян Пенев“, посветени на национални кампании, популяризиращи четенето. Също така и конкурс за великденско яйце и най-красива мартеница на НЧ „Св. Св. Кирил и Методий 1929“ с. Ясеновец, а в рамките на инициативата „Маратон на четенето“ и конкурс за изразително четене.

НЧ „Пробуда 1947“ с. Стражец реализира дейностите по проект „Всеки ученик може да бъде отличник“, на ЦИАМЕД „Амалипе“ с участието на ОУ „Елин Пелин“ с. Стражец. Дейностите са насочени към повишаване нивото на успеваемост по учебните предмети и преодоляване на отпадането от училище – състезания по български език „Къща за думи“, спортни състезания, обучение на учители и пр.

Във връзка с посрещане на ромската Нова година „Банго Васил“, СНЦ „ЖНРО - Кармен“ организира сурвакане на кмета на Общината.

При проведеното фокус проучване по приоритет „Култура“ участниците (и от трите населени места) отчетоха като значим проблем **липсата на места за ангажиране на свободното време**. И в трите села има читалища, но местната общност не ги посещава. Като причина те изтъкват отдалечеността им от махалите. Във връзка с това е нужно организиране на дейности в близост или в самите квартали. Редно е читалищата да организират дейността си в посока към младите представители на уязвимите общности, с цел осмисляне на свободното им време. Организирането на групи по интереси, съобразно ресурсите и възможностите на отделните читалища, а също така и спецификата на местната общност, е стъпка към цялостната интеграция и социализация.

В с. Раковски се отбелязва, че **липсва ритуална зала** за провеждане на сватби и други тържества, не са налице подходящи места за ритуали на открито и към настоящия момент. Необходимо е да се осигурят подходящи терени с достъп до електричество.

8. Социална подкрепа, социални смесени услуги

Актуалната информация за наличието на социални услуги на територията на община Разград отбелязва присъствието на широка гама такива. Тяхното наличие е резултат от целите и насоките, заложили в „Стратегията за развитие на социалните услуги в Община Разград“ (2017 – 2021 г.)³². Те са насочени в посока осигуряване на социална подкрепа на най – нуждаещите се (в това число и общностите, обект на разглеждане в ОПИРДЛНП уязвими общности, малцинствени общности, хора в неравностойно положение).

Сред предлаганите социални услуги спадат: „Домашен социален патронаж“ /ДСП/, Център за обществена подкрепа /ЦОП/, Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ „Емилиян“ - Разград, Комплекс от центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания /КЦНСТДБУ/, Комплекс от центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания /КЦНСТДМУ/, Дневен център за пълнолетни лица с увреждания „Поддай ръка“ /ДЦПЛУ/, Комплекс за социални услуги за пълнолетни лица с увреждания /КСУПЛУ/ с. Просторно, Дом за стари хора /ДСХ/ - гр. Разград, Дом за пълнолетни лица с деменция /ДПЛД/ - гр. Разград, Дневен център за деца и младежи с увреждане /ДЦДМУ/, Център за работа с деца на улицата /ЦРДУ/, Звено „Майка и бебе“ /ЗМБ/.

Обобщен поглед над предлаганите услуги сочи, че обхващат най – нуждаещите се в рамките на смесени социални услуги, с интеграционна насоченост. Те са планирани до 2021 година, с необходимия капацитет, за да могат да покрият потребностите на целевите групи. Финансирането на повечето услуги е Държавно делегирана дейност (ДДД), единствено „Домашен социален патронаж“ е общинска дейност, има и социални услуги, финансирани по проектна дейност.

Социалните услуги са дейности, които подпомагат и разширяват възможностите на лицата да водят самостоятелен начин на живот и се извършват в специализирани институции и в общността. Основен доставчик на социални услуги на нашата територията е Община Разград. От неправителствения сектор социални услуги се предоставят от Сдружение ЖАНЕТА, Сдружение „Център за съзидателно правосъдие“.

Към гамата от социални услуги може да се добави и дейността на Дирекция „Социално подпомагане“ – Разград. Посредством нея се осигуряват различни по вид социални помощи, както и подкрепа за лица с увреждания. Законовите разпоредби не позволяват диференциация по етнически признак и предоставяната подкрепа е съобразно констатираните нужди.

През 2014 г. Дирекция „Социално подпомагане“ е осигурила месечна социална помощ за **234 семейства** по реда на чл. 9 от ППЗСП, а към 2019 г. за 87 семейства. Съгласно разписаните разпоредби в този закон, право на такава помощ имат лица/семейства, чийто доход за предходния месец е по-нисък от определен диференциран

³² Виж: https://razgrad.bg/images/images/obshtina/STRATEGII-PROGRAMI/%D0%9E%D0%B1%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%8F_2017-2021.pdf

минимален доход³³. Това откроява група от граждани, които по критерий „Доходи“ попадат в категорията на уязвимите общности.

В посока решаване на социалните проблеми на уязвимите общности работи и **СНЦ Женска Независима Ромска Организация „Кармен“ – гр. Разград**. Съвместните им мероприятия с всички НПО на територията на общината позволяват да се обхване широк кръг проблеми, касаещи уязвимите общности. Те са осъществявали националната анти-спин кампания и изследване на туберкулозата на територията на гр. Разград. Важна тяхна дейност е подпомагането на граждани от уязвимите общности при попълване и подаване на молби (от различен характер), също и известна благотворителна дейност. Работят и по програма „Виктория“, която е предназначена за пациенти с рак на млечната жлеза. Съвместната им дейност с фондация „Дарик“ позволява на двама студенти от ромски произход да преминат журналистически стажове и да се реализират.

Визията на СНЦ „ЖНРО-Кармен“ за интеграцията на уязвимите общности е насочена към намаляване на ранната раждаемост сред ромите, ограничаване на нетърпимостта в обществото и подпомагане на хора в неравностойно положение.

Един от основните проблеми, които те отбелязват при работата си с уязвимите общности, е липсата на здравен медиатор, който да подпомага теренната им активност.

Сдружение „ЖНРО-Кармен“ и Асоциация „Интегро“ са партньори и участници, както на областно, така и на общинско ниво, в посока цялостното интегриране на уязвимите общности.

Основният проблем, който може да се изведе като водещ при осигуряването на **нормален стандарт** на живот за уязвимите общности, е високото ниво на безработица и ограниченият достъп до пазара на труда. В малките населени места тенденцията е добре видима.

Причините за това могат да се търсят в няколко посоки. На първо място, това е ниската степен на образование и квалификация сред разглежданите общности. Това от своя страна не позволява да се отговори на изискванията на пазара на труда, а резултатът е наличието на висок дял от нискоквалифицирана безработица.

През последните години се наблюдава явление, което създава предпоставки за увеличаване на броя на безработните и нискоквалифицирани граждани. В резултат на настъпилите обществено – политически промени и отварянето на границите за свободно пътуване в държавите членки на ЕС, миграционните процеси в страната се засилиха. Значителна част от представителите на уязвимите общности перманентно напускат страната, за да търсят по-добра реализация. Проблемът произтича от факта, че вземат със себе си и децата си (все още учащи), което нарушава обучителния им процес. Към новата обучителна обстановка те привикват трудно, а проблемът се усложнява, когато се завърнат в страната и съгласно разпоредбите, трябва да продължат учебния процес. В болшинството от случаите те не носят необходимата документация (във връзка с легализирането на дипломите/свидетелства) и това затруднява връщането им в образователните структури. Резултатът е по-трудно завършване и придобиване на Образователно квалификационна степен /ОКС/, а това дава отражение върху трудовата им реализация и продължаване на обучението в по-горна ОКС.

Нуждата от социална подкрепа и социални смесени услуги е особено осезаема при здравнонеосигурените лица (основно представители на уязвимите общности). Те оформят рискова група, която не е в състояние да ползва пълния обем медицински услуги с всички неблагоприятни последствия от това.

Особена категория са представителите на общностите с увреждания. В резултат на ниските си доходи, трудно закупуват лекарствата, необходими за лечението им. Също така са трудно приети в обществото, често са обект на дискриминационно отношение, в резултат на което имат необходимост от социална подкрепа и интегриране в обществото.

³³ Виж в: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1103&intPageId=4439&langId=bg>

III. Стратегическа част

1. Визия

Социалната интеграция е предпоставка за успешно и устойчиво развитие на българското общество.

Интеграцията на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация е активен двустранен процес на социално включване, насочен към преодоляване на съществуващите за тях негативни социално-икономически характеристики и последващ просперитет в обществото.

2. Стратегическа цел

Създаване на условия за равноправно интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация в обществения и икономическия живот чрез осигуряване на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и недискриминация.

3. Водещи принципи и хоризонтални аспекти

3.1 Основните принципи при планиране и изпълнение на дейностите за приобщаване на ромите:

- 3.1.1 Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики;
- 3.1.2 Ясно определена, но не изключителна насоченост;
- 3.1.3 Межкултурен подход;
- 3.1.4 Приобщаване към мнозинството;
- 3.1.5 Осъзнаване на измерението за равенството между половете;
- 3.1.6 Трансфер на основани на фактите политики;
- 3.1.7 Използване на инструменти на ЕС;
- 3.1.8 Участие на регионалните и местните власти;
- 3.1.9 Участие на гражданското общество;
- 3.1.10 Активно участие на ромите.

3.2 Наред с принципите, залегнали в Националната стратегия за интегриране на ромите 2012 – 2020, Стратегията на Област Разград за интегриране на ромите (2012-2020) и ОПИРДЛНП в Община Разград (2020 – 2021) се основава и на следните основни ценности:

- 3.2.1 Уважаване на правото на всеки гражданин на Република България на самоидентификация;
- 3.2.2 Уважаване на достойнството на всеки човек и недопускане на дискриминация при оказване на подкрепа за преодоляване на социалното изключване на уязвимите общности;
- 3.2.3 Фокус върху проблемите на уязвимите общности, обуславящи социалната им изключеност, а не проблематизиране на тяхното присъствие на територията на областта;
- 3.2.4 Оптимизиране използването на ресурсите чрез мултидисциплинарност и обединяване на усилията на местни власти, институции, граждански организации и медии при разрешаване на проблемите, спъващи интеграцията на уязвимите общности;
- 3.2.5 Повишаване на гражданската активност и засилване на участието на уязвимите общности във всички обществени сфери;
- 3.2.6 Залагане на мейнстрийм и мултикултурния подход и недопускане на патерналистични подходи за интеграция на уязвимите етнически групи.

3.3 Хоризонтални аспекти:

Политиките за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация, представляват неразделна част от общонационалните политики за повишаване благосъстоянието на българския народ.

Областната Стратегия и Общинският план за интеграция обединяват действащите стратегически документи и планове за развитие на отделните сектори. Основни подходи при изпълнение на дейностите:

3.3.1 Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на различни форми на неравнопоставеност във всички обществени сектори. Утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност;

3.3.2 Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на традиционни практики в ромската общност, които засягат правата на жените и децата;

3.3.3 Интегриран териториален подход, при който на териториален принцип едновременно се предприемат мерки и обединяват ресурси по различни приоритети, съобразени с местните особености и нужди, включително на най-нуждаещите се с цел постигане на видима промяна на конкретно населено място /квартал, махала/.

3.4 Цели на планирането:

3.4.1 Ефективност на предприетите действия и оптимизиране на използването на ресурсите (финансови и човешки ресурси, материална база и социална инфраструктура);

3.4.2 Развитие на междусекторното сътрудничество и взаимодействие за намиране на устойчиви решения за стимулиране на социалното включване на уязвимите общности и маргинализираните групи в Община Разград;

3.4.3 Съответствие на предприетите действия с реалните потребности на маргинализираните групи.

**IV. ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА РОМИТЕ И ДРУГИ ЛИЦА В
НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД (2020 – 2021)**

Приоритетни области на действие:

1. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ОБРАЗОВАНИЕ
2. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ
3. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ
4. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЗАЕТОСТ
5. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ
6. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – КУЛТУРА
7. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – СОЦИАЛНА ПОДКРЕПА, СОЦИАЛНИ СМЕСЕНИ
УСЛУГИ

<i>I. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ОБРАЗОВАНИЕ</i>						
ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИ И	ВРЕМЕВ И ПЕРИОД	ФИНАНСИРАН Е	ИНДИКАТОРИ
1. Повишаване качеството на образование на децата и учениците от етническите малцинства.	1.1 Обхващане на децата в риск от маргинализираните семейства в училища и детски градини.	1.1.1. Установяване на действителния обхват на децата, подлежащи на задължителна училищна подготовка чрез съпоставяне на данните от ГРАОН с данните на записаните в училище ученици.	община, училище	2020-2021 г.	В рамките на бюджетите на отговорните институции, национални програми към МОН, ОП "НОИР"	процент на децата, обхванати в училищата
		1.1.2. Осъществяване на мониторинг от Община и РУО на посещаемостта и образователно-възпитателния процес в училищата и детските градини и общуването на български език.	РУО, община	2020-2021 г.	в рамките на бюджета	брой посещения в училищата и ДГ
		1.1.3. Провеждане на събития с участието на родителите на децата.	детски градини, община и НПО	2020-2021 г.	в рамките на бюджета на детските градини	брой проведени събития
	1.2. Пълно обхващане в подготвителните групи на децата, подлежащи на предучилищно обучение.	1.2.1. Установяване на действителния обхват на децата, подлежащи на предучилищна подготовка чрез съпоставяне на записаните в ПГ в детските градини деца и данните от ГРАОН.	община, детски градини	2020-2021 г.	в рамките на бюджета	брой обхванати деца
	1.3 Подпомагане на деца, чийто майчин/семеен език е различен от българския.	1.3.1. Повишаване мотивацията сред родителите за участие в образователно-възпитателния процес чрез сътрудничество.	Училища и детски градини	2020-2021 г.	в рамките на бюджета	брой подпомогнати деца

		1.3.2. Включване на деца със СОП в допълнителни програми и форми на обучение.	Училища и детски градини	2020-2021 г.	в рамките на бюджета на детските градини, училищата, проекти	брой деца с повишен годишен успех или училищни изяви
2 Подобряване на материално техническата база и качеството на образование.	2.1 Анализ на образователната инфраструктура и образователното ниво на живеещите в обособени общности.	2.1.1 Изготвяне и прилагане на план за оптимизация на училищната мрежа; осигуряване на транспорт при необходимост.	община, детски градини, училища, РУО	2020-2021 г.	в рамките на бюджета	изготвен и приложен план; осигурен транспорт
		2.1.2. Изготвяне на анализ за образователното равнище на децата от етносите.		2020 - 2021 г.	в рамките на бюджета	изготвен анализ за ситуацията в общината
	2.2 Прилагане на мерки за оптимизация на училищната инфраструктура.	2.2.1. Подобряване на материално-техническата база на училища и детски градини в общината за привличане и задържане на децата.	детски градини, община, училища	2020-2021 г.	в рамките на бюджета на детските градини и училищата; проекти; спонсори	подобрен сграден фонд и по-ефективен образователно-възпитателен процес.
		2.2.2. Изготвяне на мерки в училищата, които поддържат по-ниско образователно ниво, включване на учениците в извънкласни форми.	училища	2020-2021 г.	в рамките на бюджета; проекти	процент на учениците, които са обхванати в извънкласни и извънучилищни дейности.
		2.2.3. Осигуряване на транспорт за ученици от селата /при необходимост и от ромските махали/ до средищните училища.	община, училища	2020-2021 г.	в рамките на бюджета	брой деца, на които е осигурен транспорт

ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	ВРЕМЕВ И ПЕРИОД	ФИНАНСИРАНЕ	ИНДИКАТОРИ
3 Повишаване качеството на образование в обособените училища и детски градини в големи ромски квартали и селски региони, в които учат предимно ромски деца.	3.1 Превенция на отпадането от училище.	3.1.1. Разширяване на партньорството между ДГ/УЗ, родителската общност и социални партньори.	училища, градини, община	2020-2021 г.	в рамките на бюджета	брой проведени срещи
		3.1.2. Осъществяване на мониторинг за посещаемостта в училище и качеството на обучение.	РУО, община, училища	2020-2021 г.	Национални програми, частни донори (фондации)	брой посещения
		3.1.3. Включване на децата в извънкласни дейности – ФУЧ /факултативни учебни часове/, ИУЧ /избираеми учебни часове/, спортни занимания и курсове, обвързване посещението им с успеха.	РУО, община, училища	2020-2021 г.		брой деца от маргинализиран и семейства, задържани в училище; брой разкрити извънкласни форми
		3.1.4. Въвеждане на целодневно обучение до 8-ми клас.		2020-2021 г.		брой обхванати деца
		3.1.5. Компенсиране на образователните пропуски чрез допълнителни занимания, с интерактивни методи на преподаване.		2020-2021 г.		брой обхванати деца
4. Обучение в дух на толерантност и недискриминация в детските градини и в училищата чрез съхраняване и развиване на културната идентичност на деца и ученици от ромски	4.1. Повишаване на толерантността между учениците.	4.1.1. Изграждане и развиване на отношение на толерантност между децата от различни етноси чрез организиране на съвместни мероприятия /тържества, дни на толерантността и др./.	училища, детски градини	2020-2021 г.	в рамките на бюджета, проекти	брой проведени мероприятия, брой участващи деца

произход.						
		4.1.2. Интеркултурно и гражданско образование.	училища	2020-2021 г.	в рамките на бюджета, проекти	брой ученици
5. Обхващане на ранно отпаднали младежи в образователни програми.	5.1. Участие в образователни програми с квалификационни курсове за придобиване на квалификация за част от професия чрез модулно обучение.	5.1.1. Предоставяне на задочна и самостоятелна форми на обучение за ранно отпаднали младежи.	училища, община	2020-2021 г.	в рамките на бюджета, проекти	брой обхванати младежи в училище
		5.1.2. Осигуряване на достъпни услуги за професионално ориентиране.	училища, ЦПЛР – ЦУТНТ – кариерен консултант ориентиране	2020-2021 г.	в рамките на бюджета, проекти	брой консултирани ученици
6. Усъвършенстване на образователните условия за качествено образование и на квалификацията на педагогическите специалисти за взаимодействие в мултиетническа образователна среда.	6.1. Осигуряване на квалификация на учителите за работа в интеркултурна среда.	6.1.1. Провеждане на обучения на педагогически кадри за придобиване и развиване на уменията за работа в мултиетническа среда.	директори на ЦДГ и училища, отдел "Образование"	2020-2021 г.	в рамките на бюджета, проекти	брой педагози с повишена квалификация

2. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	ВРЕМЕНИ ПЕРИОД	ФИНАНСИРАНЕ	ИНДИКАТОРИ
1. Повишаване на здравната култура сред уязвимите общности.	1.1 Активно включване на здравни медиатори между общността и медицинските специалисти.	1.1.1 Активно съдействие от страна на медиаторите в усилията на личния лекар за обхващане на бременните (до 4-я лунарен месец). 1.1.2 Провеждане на беседи с подрастващи и млади хора (заедно с родителите им) за начините за предпазване от нежелана, ранна бременност и правилно отглеждане на децата.	Община, лични лекари, здравни медиатори	2020-2021 г.	В рамките на бюджета	Брой обхванати
	1.2 Превенция и контрол върху заболявания като туберкулоза, ХИВ/СПИН, СПИ, социално-значими заболявания и пр.	1.2.1 Провеждане на беседи с подрастващи и техните родители за здравно образование. Темите обхващат начините за заразяване със СПИ и превантивните мерки, които могат да се вземат. 1.2.2 Включване в беседите въпроса за нездравословният начин на живот и последващите проблеми.	Община, ОПЛ, ДСП, училища	2020-2021 г.	В рамките на бюджета на съответните институции	Брой обхванати

2. Превантивна грижа за майчино и детско здравеопазване .	2.1. Гарантиране на майчино здравеопазване и грижи за бременни и родилки.	2.1.1. Обхващане на всички бременни жени в женски консултации и регистриране на бременността до 4-я лунарен месец.	РЗИ, ОПЛ, Община Разград, здравни медиатори	2020-2021 г.	ОП "РЧР", ОПЗ, частни донори	процент обхванати бременни с преглед/консултация с гинеколог да 4 м. на бременността и своевременно хоспитализация на родилките
		2.1.2. По-добро и пълно проследяване на бременността, с цел намаляване на броя на преждевременно родените деца, неонаталната и перинаталната смъртност и раждането на деца с увреждания.	РЗИ, ОПЛ, Община Разград, здравни медиатори	2020-2021 г.		процент обхванати жени н женски консултации
		2.1.3. Своевременна регистрация на новородените деца при ОПЛ.	РЗИ, МБАЛ, ОПЛ, здравни медиатори	2020-2021 г.		брой обхванати и записани при ОПЛ новородени деца
		2.1.4. Осигуряване на медицински грижи за здравно неосигурените бременни жени и родилки.	РЗИ, МБАЛ, ОПЛ, здравни медиатори	2020-2021 г.		Брой издирени неосигурени бременни жени
	2.2. Подкрепа за предотвратяване на бременността в юношеска възраст.	2.2.1. Провеждане на разяснителни кампании за опасностите и последствията от ранно забременяване и начините за предпазване от бременност сред младите хора в общността и учениците в училищата.	РЗИ, МБАЛ, ОПЛ, здравни медиатори	2020-2021 г.	ОП"НОИР", в рамките на единния стандарт, частни донори	процент на девойките от рискови семейства, обхванати за превенция на ранна бременност
	2.3. Обхващане на всички деца в системата на здравеопазване то.	2.3.1. Своевременно записване на новородените деца при ОПЛ.	РЗИ, МБАЛ, ОПЛ, здравни медиатори	2020-2021 г.		процент обхванати деца от рискови семейства

		2.3.2. Издирване на деца без личен лекар и провеждане на разяснителни кампании сред родителите за важността от регистриране при ОПЛ.		2020-2021 г.		процент обхванати деца от рискови семейства, без личен лекар
		2.3.3. Повишаване на посредническата роля на здравните медиатори при ползване на медицински услуги от рискови групи в общността.	Община Разград, здравни медиатори	2020-2021 г.	в рамките на единния стандарт, частни донори	брой назначени здравни медиатори
	2.4. Превенция и контрол върху заболявания като туберкулоза, ХИВ, СПИН, СПИ.	2.4.1. Повишаване информираността на подрастващите, младите хора и техните семейства чрез презентации, здравни беседи, здравни консултации и медии за заболявания като туберкулоза, ХИВ, СПИН и СПИ.	РЗИ, Община Разград - медицински специалисти в училищата и здравни медиатори, медии	2020-2021 г.	в рамките на единния стандарт, частни донори	брой проведени срещи, изнесени здравни беседи, презентации
	2.5. Осигуряване на здравна и социална подкрепа на деца с увреждания.	2.5.1 Насочване на деца с увреждания и техните семейства към социални услуги за рехабилитация и интеграция.	Община, ДСП, здравни медиатори	2020-2021 г.	В рамките на бюджета	Брой консултирани и насочени

3. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Цели	Задачи	Дейности	Отговорни институции	Времеви период	Финансиране	Индикатори
1. Изграждане на социални жилища за настаняване на малцинствени и социално слаби групи	1.1 Осигуряване на възможности за временно спешно настаняване на семейства в риск от бедност и социално изключване (бездомни хора и/или такива, живеещи в много лоши битови условия; родители с деца, включително непълнолетни родители, многодетни семейства, деца с влошено здраве и увреждания;)	1.1.1 Създаване на фонд от оборотни жилища за временно, спешно извеждане от микро-зоните на маргинализирани семейства. Мярката е интегрирана с продължителна социална работа и подкрепа.	Община	2020-2021 г.	Оперативна програма „ Региони в растеж”	Брой изградени социални жилища; брой настанени семейства и лица, включени в интеграционните мерки
2. Подобряване на жилищните условия на най-маргинализираните семейства.	2.1. Осигуряване на възможност за ремонт на съществуващи жилища.	2.1.1. Предоставяне на малки заеми и/или строителни материали за подобряване на жилището.	Община	2020-2021 г.	Общински жилищен фонд, ОПРР	брой семейства и лица с подобрени жилищни условия
3. Осигуряване на достъп до базови комунално-битови услуги в малките населени места.	3.1. Изграждане на улици, социална и техническа инфраструктура.	3.1.1. Изграждане на улици, техническа инфраструктура. Осигуряване на временни решения за водозахранване и санитарни помещения с	Община	2020-2021 г.	Републикански и бюджет, ОПРР	брой изградени/ремонтирани улици; брой семейства с осигурени комунално-битови услуги

		участие на засегнатите семейства на общността.				
		3.1.2. Почистване, разширяване, изграждане на предпазни съоръжения и други ремонтни дейности на водосборни басейни, които се намират в близост (или преминават) през населени места в рамките на община Разград.	Община	2020-2021 г.	Републиканск и бюджет, ОПРР, финансиране по други програми на ЕС	Брой извършени дейности по почистване и рехабилитация на водосборни басейни; Брой изградени съоръжения
		3.1.3. Ликвидиране на съществуващи нерегламентиран и сметища и вземане на мерки срещу тяхното възобновяване.	Община	2020-2021 г.	В рамките на бюджета	брой ликвидирани нерегламентирани сметища
	3.2. Изграждане и подобряване на социалната инфраструктура в малките населени места.	3.2.1. Изграждане на детски площадки и игрища, включени в регулация.	Община	2020-2021 г.	ОПРР, Републиканск и бюджет	Изградени обекти на социална инфраструктура.

4. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ЗАЕТОСТ

ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	ВРЕМЕНЕВИ ПЕРИОД	ФИНАНСИРАНЕ	ИНДИКАТОРИ
1. Насърчаване на заетостта чрез обучения за ключови компетенции и социални умения.	1.1. Обхващане на най-уязвимите в програми за ограмотяване.	1.1.1. Включване на представители на ромската общност (регистрирани безработни лица до 24 г. възраст) в мероприятия, свързани с популяризиране и изпълнение на НПИЕГМ (2014-2020).	Д"БТ", НПО	2020-2021 г.	Национални програми за заетост, ОП "РЧР"	Процент включени представители
		1.1.2. Включване в програми за ограмотяване и професионална квалификация на хора с ниско образователно ниво или без образование.	Д"БТ", НПО, Бизнес организации, публично-частни партньорства	2020-2021 г.	Национални програми за заетост, ОП "РЧР"	процент от най-маргинализираните, обхванати в мерки за безработни; брой лица получили професионална квалификация
		1.1.3. Мотивиране на регистрирани неграмотни и слабограмотни лица над 16 г. възраст за включване в обучение за ограмотяване, като предпоставка за успешно включване в пазара на труда.	Д"БТ", НПО	2020-2021 г.		брой лица включени в обучение; процент реализирали се в пазара на труда
	1.2. Мотивиране за включване в заетост и обучение.	1.2.1. Насърчаване на включването на пазара на труда чрез Ателие за търсене на работа, групови мероприятия за професионално ориентиране и др. форми, организирани от Д "БТ".	Д"БТ", НПО,	2020-2021 г.		брой проведени мероприятия; процент включили се в пазара на труда

2. Осигуряване на достъп до пазара на труда, чрез обучение и субсидирана заетост.	2.1.Посредничество за осигуряване на доходи и на заетост.	2.1.1. Осигуряване на възможности за временно обхващане в субсидирана заетост, при комбиниране на възможностите за заетост със социална и общностна подкрепа.	Д"БТ", Община, представители на бизнеса	2020-2021 г.		брой включени в програми и мерки
		2.1.2. Включване на лица от ромската общност в действащите Програми и мерки за заетост и обучение в схеми по ОП "РЧР" (2014-2020 г.).	Д"БТ", Община, представители на бизнеса	2020-2021 г.		брой включени в програми и мерки

5. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ

ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	ВРЕМЕНИ ПЕРИОД	ФИНАНСИРАНЕ	ИНДИКАТОРИ
1 Осигуряване на лични документи.	1.1 Подкрепа при издаване на лични документи.	1.1.1 Съдействие при издаване на лични документи. 1.1.2 Повишаване на правната култура във връзка с придобиването, ползването и съхраняването на личните документи.	МВР, ДСП, община	2020-2021 г.	В рамките на бюджета на съответните институции	Брой/дял на хора с валидни лични документи
2 Намаляване на съжителствата/браковете с непълнолетни.	2.1 Превенция на ранните бракове/съжителства с непълнолетни и малолетни.	2.1.1. Прилагане на междуинституционален механизъм за превенция на ранните бракове. 2.1.2. Подаване на сигнали за случаи на ранни бракове. 2.1.3. Осигуряване на закрила на семейството на момичето при необходимост. 2.1.4. Включване на омъжените момичета в дейности за реинтеграция и задържане в училище.	здравни медиатори, МВР, ОЗД, Прокуратура и училища	2020-2021 г.	В рамките на бюджета на съответните институции	Брой осъдителни решения; процент намалени ранни съжителства. Реинтегрирани и задържани в училище непълнолетни омъжени момичета.
3. Формиране на култура за равнопоставеност на ромските жени и осъзнаване на концепцията за равнопоставеност на половете.	3.1. Насърчаване на тяхното пълноценно индивидуално, социално и икономическо участие в общественния живот.	3.1.1. Обучение по права на човека и права на детето в училище.	училища, МВР, Община	2020-2021 г.	В рамките на бюджета на съответните институции	Брой изнесени уроци, лекции, беседи, презентации

4. Превенция на агресията сред учениците и намаляване на противообществените прояви.	4.1. Намаляване на противообществените прояви .	4.1.1. Провеждане на дискусии, обсъждания, ролеви игри на теми: „насилието в училище и извън него“, „междоличностните отношения“, „асоциални прояви и последствията от тях“ . 4.1.2. Мерки за оказване на професионална подкрепа на деца, които са регистрирани в Детска педагогическа стая. 4.1.3. Повишаване на институционалната и обществената чувствителност към прояви на дискриминация и „език на омразата“. Предприемане на мерки за превенция на етнически мотивирана радикализация в младежка възраст.	Прокуратура, ОЗД, КЗД, РУО, Община, МКБППМН, училища		не са необходими	Брой обхванати ученици; Брой проведени мероприятия
--	---	---	--	--	------------------	---

6. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – КУЛТУРА

ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	ВРЕМЕННИ ПЕРИОД	ФИНАНСИРАНЕ	ИНДИКАТОРИ
1. Стимулиране на културната интеграция на уязвимите общности, чрез предоставяне на възможности за обучение.	1.1. Провеждане на информационни кампании с цел културната интеграция на уязвимите общности.	1.1.1. Чрез образователни програми относно правата и задълженията на общността се разясняват възможностите за продължаващо образование (обучение), квалификация, преквалификация и пр. Формата на програмата може да е беседа, дискусия, презентация и др. медиен продукт.	община, читалища, НПО, местни представители на общността, образователни заведения.	2020-2021 г.	Бюджети на институциите; ОП "НОИР" и финансиране по други програми на ЕС; национални програми на институции и фондации	Брой направени и разпространени листовки; Брой организирани беседи, презентации и други.
	1.2. Организиране на обучителни курсове.	1.2.1. Провеждане на обучителни курсове за начална компютърна и дигитална компетентност, курсове по грамотяване и пр. в читалищата и образователните институции по населени места.	община, читалища (самостоятелно или в партньорство с др. образователни институции), НПО, местни представители на общността, образователни заведения.	2020-2021 г.	Бюджети на институциите; национални програми на институции и фондации; ОП "НОИР" и финансиране по други програми на ЕС	Брой представители на уязвимите общности, включени в обучителни курсове/програми; Брой процент успешно преминали курсове/програмите
	1.3. Организиране на групи по интереси, в които да се включат представители на уязвимите общности, в рамките на читалищата.	1.3.1. Ангажиране на представителите на уязвимите общности (особено учащите се) в полезни занимания по интереси.	община, читалища, НПО, Местни представители на общността, образователни заведения.	2020-2021 г.	Бюджети на институциите	Брой организирани групи по интереси; Брой включени представители на уязвимите общности.

2. Съхраняване, популяризиране и развитие на културната идентичност на общностите.	2.1. Развиване и разширяване на дейностите по опазване на културната идентичност на общностите.	2.1.1. Поддържане на фолклорни, танцови ансамбли, развиващи етнокултурна дейност. 2.1.2. Създаване и/или подпомагане на вече съществуващи кръжоци в училища и читалища за опазване на културата и историята на етносите.	община, читалища, НПО, местни представители на общността.	2020-2021 г.	Бюджети на институциите; програми на МК и МОН.	Брой подпомогнати ансамбли; Брой създадени/подпомогнати кръжоци
		2.1.3. Популяризиране на празници и обичаи на различните етноси, чрез културния календар на Община Разград и годишните планове на читалищата.	община, читалища, НПО.	2020-2021 г.	Бюджети на институциите; програми на МК и МОН.	Актуализирани: културен календар/годишни планове на читалищата; Брой проведени мероприятия
		2.1.4. Съдействие за намиране и преустройство на подходящи сгради и терен за провеждане на специфичните обредно – ритуални практики на етническите общности. (където е необходимо)	Община, кметове на Кметства, НПО.	2020-2021 г.	Бюджети на институциите; програми на МК и МОН; финансиране по програми на ЕС и по национални програми на институции и фондации.	Брой преустроени сгради и терени за нуждите на обредно – ритуалните практики на уязвимите общности в малките населени места.

7. ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ – СОЦИАЛНА ПОДКРЕПА, СОЦИАЛНИ СМЕСЕНИ УСЛУГИ

ЦЕЛИ	ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ	ВРЕМЕНИ ПЕРИОД	ФИНАНСИРАНЕ	ИНДИКАТОРИ
1. Да се осигури подкрепа за развитие на най-маргинализираните групи чрез социална работа.	1.1. Обхващане в социални и смесени услуги на най-нуждаещите се.	1.1.1. Насочване на най-нуждаещите към различни съществуващи социални и смесени услуги.	Община и ДСП	2020-2021 г.	Държавно делегирани дейности, ОПРЧР	Разкрити дейности/услуги на територията на общината в подкрепа на най-маргинализираните семейства. Относителен дял на обхванатите лица от маргинализираните семейства. Повишаване на базовите индикатори за обхващане в детската градина и училище
		1.1.2. Разкриване на подходящи смесени услуги за подкрепа на семейства в риск (интегрирана здравна подкрепа, родителски умения, дейности в подкрепа на ранно детско развитие, мотивация на децата и семействата за образование и личностно развитие).				
		1.1.3. Провеждане на кампании и услуги, насочени към превенция на ранните бракове	Община, доставчици на социални услуги, НПО	2020-2021	Бюджет на институциите, проектна дейност, частни донори	Брой проведени кампании; Брой обхванати; Брой услуги; Брой ползватели на услугите;
2. Подобрен достъп до социално подпомагане.	2.1. Обхващане на най-нуждаещите в системата на социално подпомагане.	2.1.1. Информирание, посредничество, придружаване, техническа помощ за подготвяне на документи за социално подпомагане.	ДСП, доставчици на социални услуги, НПО	2020-2021 г.	Републикански бюджет	Брой семейства, обхванати в социално подпомагане

V. СИСТЕМА ЗА КОНТРОЛ И МОНИТОРИНГ

Изпълнението на ОПИРДЛНП (2020-2021) е съвместна задача на всички отговорни страни, участвали в разработването му: Община Разград, Дирекция „Социално подпомагане“ - Разград, Дирекция „Бюро по труда“ – Разград, РУО-Разград, РЗИ-Разград, СНЦ „Асоциация Интегро“, ЖНРО „Кармен“ СНЦ „Феникс“ и всички други заинтересовани страни.

При изпълнението на Общинския план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение в Община Разград (2020-2021 г.) се спазват принципите за:

1. Партньорство и взаимодействие между местните власти и представители на ромската общност;
2. Гласност и разясняване на заложените дейности в плана;
3. Рационално разпределение на функциите между институциите, имащи отношение към изпълнение на заложените дейности;
4. Ефективна координация и взаимодействие при прилагането на интеграционните политики, без допускане на дублиране на дейностите.
5. Финансирането на заложените дейности в ОПИРДЛНП в община Разград /2020-2021/ ще се осъществи със средства от общинския бюджет, републиканския бюджет и при възможност със средства по Оперативните програми през Програмен период 2014 – 2020 г.

Наблюдението на изпълнението на плана ще се извършва от работна група за мониторинг и оценка, назначена със заповед на кмета на Община Разград. Основните дейности, които тя ще извършва са:

- периодично събиране на информация от всички заинтересовани страни и общности, която ще служи като ориентир за следване, адаптиране или актуализиране на подходите при изпълнение на плана за действие;
- провеждане на работни срещи в оперативен порядък, имащи отношение към изпълнението на дейностите заложи в плана;
- Работната група за мониторинг и оценка изготвя мониторингов доклад за изпълнението на Общинския план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение в Община Разград (2020-2021);
- докладът се приема от Общински съвет - Разград и се изпраща на Областна администрация Разград.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат от изпълнението на Общинския план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение в Община Разград (2020 – 2021) се очаква следния ефект и въздействие:

- Осигуряване на актуална информация за проблемите, потребностите и нуждите на уязвимите общности;
- Синхронизиране на визията за развитието на етноинтеграционните процеси на всички нива – общинско, областно и национално;
- Подпомагане политиката на социално включване на уязвимите общности в рамките на община Разград;
- Решаване на основните проблеми, пред които се изправят уязвимите общности (в частност ромската етническа група), а именно високите нива на безработица, намаляване на безработицата сред малцинствата, труднодостъпния пазар на труда, относително ниското ниво на образование в „обособените“ училища (предимно с ученици от ромския етнос), подобряване на инфраструктурата и жилищните условия в населените места (квартали или махали) с предимно ромско население;

- Повишено качество на образование на учениците в уязвимо социално-икономическо положение, които се самоопределят като роми и на ученици в сходна ситуация;
- Повишаване на здравната и екологичната култура на учениците и младите хора в кварталите;
- Подобряване на жилищните условия на целевата група;
- Изграждане и узаконяване на нови жилища, зелени площи и детски площадки;
- Съхранена идентичност на малцинствените общности.

Активното участие на представители на уязвимите общности в обществения живот е от ключово значение. Те трябва да бъдат ангажирани и включвани както в изготвянето и реализирането на интеграционната политика, така и при всички останали обществени и национални въпроси. Чрез своята активност те биха допринесли за намиране на верния път към решение на базисни проблеми, с което ще спомогнат за развитието на обществото.

Пътят към това минава през поетапното развитие на ромската общност, посредством целенасочени мерки. Ангажирането на представители на общността в изпълнението на всеки от приоритетите по „ОПИРДЛНП“ е гаранция за неговата ефективност.

Общинският план за интеграция на ромите и други лица в неравностойно положение в Община Разград (2020-2021) е отворен документ и подлежи на актуализация и допълване.